

Univerzita Karlova v Praze

Husitská teologická fakulta

Diplomová práce

Duchovní a sociální vývoj emigrantů do Bieszczad

Spiritual and social development of emigrants to the Bieszczady

Katedra: Katedra psychosociálních věd a etiky

Studijní obor: Husitská teologie - religionistika

Forma studia: Prezenční

Vedoucí práce:
PhDr. Zdeněk Vojtíšek, Th.D.

Autor:
Natálie Bialoňová

Třinec, 2007

Děkuji vedoucímu práce, PhDr. Zdeňku Vojtíškovi, Th.D. za odbornou pomoc při psaní a také odborné vedení celé práce. Dále chci poděkovat rodině nejen za materiální pomoc, ale zároveň za duševní podporu.

„Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci s názvem Sociální a duchovní vývoj emigrantů do Bieszczad napsala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů a souhlasím s jejím prezenčním zpřístupněním v knihovně UK HTF.“

V Třinci dne 5. 4. 2007.

podpis

Anotace v českém jazyce:

Pro svou diplomovou práci jsem si vybrala téma Sociální a duchovní vývoj emigrantů do Bieszczad. Zabývám se skupinou přibližně 400 osob, kteří na přelomu šedesátých a sedmdesátých let 20. století odešli z Československa a usadili se v polských Bieszczadech. Založili tam tři vesnice. Všichni emigranti patřili k letniční větvi Jednoty českobratrské, dříve Svaz Rozhodných křesťanů.

Z různých pramenů a materiálů se snažím popsat příčiny odchodu, důvody jejich rozhodnutí, ale také těžké podmínky, které měli v Bieszczadech. V poslední kapitole se také zmiňuji o současné situaci ve vesnicích. Nezbytnou součástí mé práce jsou výpovědi lidí, které jsem získala při osobní návštěvě.

Cílem diplomové práce je ukázat, že i ve 20. století existovaly skupiny, které byly schopny pro víru a pro „vidinu“ lepší budoucnosti zanechat stávajícího způsobu života a odejít do neznáma.

V příloze přikládám fotografie ze začátků osídlování, ale také ze současnosti. Přidávám statistiku z jedné z vesnic, která dokresluje skutečnost vyjádřenou v práci.

Klíčová slova:

Bieszczady – emigrace - pentekostální křesťanství - letniční křesťanství - proroctví - Apoštolská církev – William Branham.

Annotation in English:

As a theme of my diploma thesis I have chosen The spiritual and social development of emigrants to Bieszczady.

I am engaged in a group of four hundred people approximately, who, at the turn of 60s and 70s of the 20th century, left the Czechoslovakia and settled in a Polish town Bieszczady. They established three villages there. All the emigrants belonged to the branch of Jednota Bratrská, earlier Svaz rozhodných křesťanů.

I am trying to describe reasons of the departure, reasons of their decision, but also hard conditions that they had in Bieszczady. In the last chapter I am also mentioning the contemporary situation in villages. Testimonies which I got during my personal visit to Bieszczady make the indispensable part of my thesis.

The aim of my diploma thesis is to show, that even in the 20th century there were groups of people able to leave an existing way of living for the faith and for the vision of the better future.

In an appendix I am adding the photographs from the beginnings of the settlement, but also from the present. I am also adding the statistics of one of the villages, which completes the reality expressed in my thesis.

Keywords:

Bieszczady – emigration - pentecostal movement – pentecostal Christianity – prediction - the Apostolic church – William Branham.

ÚVOD	8
1. KOŘENY	11
1.1 Náboženská situace na Těšínsku a vznik Rozhodných křesťanů letničních	11
1.1.1 Probuzení	16
1.1.2 Druhá vlna probuzení	18
1.1.3 Skupiny vzešlé z probuzení	19
1.2 Význačné teologické prvky letničního křesťanství	22
1.2.1 „Křest Duchem Svatým“	23
1.2.2 Dary Ducha svatého	24
1.2.3 Eschatologie	25
2. OKOLNOSTI PŘEDCHÁZEJÍCÍ ODCHODU DO BIESZCZAD	26
2.1 Proroctví	32
2.2 Rozhodnutí k odchodu	35
3. SOCIÁLNÍ SITUACE EMIGRANTŮ PO PŘÍCHODU	39
3.1 Historie Bieszczad	39
3.2 Osídlení	40
3.2.1 Náboženství osadníků	46
3.2.2 Jak na vystěhování reagovalo okolí v Československu?	48
4. PROMĚNY SKUPINY EMIGRANTŮ	50
4.1 Sociální proměny	50
4.2 Duchovní vývoj	57
4.2.1 Stoupenci učení W. M. Branhama	59
5. SOUČASNÁ SITUACE KOMUNITY	62
ZÁVĚR	67

PŘÍLOHY **69**

POUŽITÁ LITERATURA **76**

SUMMARY **81**

ÚVOD

Dějiny lidstva jsou spojeny s emigrací, odchodem nebo stěhováním jednotlivců či skupin obyvatel. Stěhování a emigrace se netýká pouze určitého kmene, skupiny nebo období, je přítomné v lidských dějinách od začátku.

Již v první knize bible, Genesis, čteme, že Adam a Eva museli opustit zahradu, nebo Kain po zabití Ábela byl odsouzen k věčnému toulání bez domova.¹

Tento odchod byl však nucený, provinilci neměli na výběr a slovo Hospodina bylo nekompromisní.

V Bibli máme také mnoho příběhů o dobrovolném odchodu. Vzpomenu např. příchod Josefových bratří spolu s otcem Izraelem a rodinami do Egypta. Nebo pozdější vyvedení z Egypta, kterému je věnována celá kniha Exodus a další. Toto putování Izraelského národa bylo Hospodinovým záměrem a také bez Hospodina by bylo těžko realizovatelné. Židovský národ opustil území, na kterém byl pronásledován nebo před tím trpěl nedostatkem potravy a přesunul se na území spojené s blahobytem. Byť je toto vyjití velmi důležité pro židovské společenství, není jediné. V bibli se nachází mnoho dalších příběhů o různém putování.

Cestování z místa na místo není však příznačné pouze pro Židy či stoupence Ježíše. Vezmeme-li si do ruky nějakou učebnici dějepisu, najdeme v ní, spoustu podobných událostí. Zmíním se jen o stěhování národů v roce 375 po Kristu, což bylo první stěhování větší části obyvatel. I v novodobých dějinách se např. stěhovali husité a následně založili město Tábor.

Co však přesně znamená pojem „emigrace“? V encyklopedii můžeme pod tímto pojmem nalézt „dobrovolné nebo nucené vystěhování do ciziny, převážně z politických důvodů“². Do politických důvodů lze zahrnout více faktorů, většina osob či skupin emigruje také kvůli náboženskému útlaku, nemožnosti vyznávat svou víru.

Přesunu-li se na území Českého státu, vlnu emigrace přinesla např. výhra Habsburků a římskokatolické církve v bitvě na Bílé Hoře roku 1620.

V této práci se však přesouvám do 20. století. I v tomto nedávno minulém období existovaly skupiny, které odešly z tehdejšího Československa. Mým záměrem je ukázat skupinu, která není příliš známá v českých kruzích. Skupina je spojená s územím Těšínského

¹ Genesis 4. kapitola, 12. verš

² Emigrace, in *Encyklopedie Diderot*, ... str. 657.

Slezska, které tvoří část Severní Moravy. Tito lidé odešli ze země, ve které byli hmotně zabezpečeni, nic jim nescházelo po materiální stránce, avšak po stránce náboženské strádali a byli tehdejším režimem znevýhodňováni. Patřili totiž do proudu letničního křesťanství.

I přes to, že emigrant neodešli daleko, protože se usadili v polských Bieszczadech, museli začínat zcela od začátku. Toto území totiž bylo neosídlené. Mnozí z nich byli již pokročilého věku. Co vedlo tyto lidi k rozhodnutí emigrovat? Nelitovali časem svého rozhodnutí? Není často lepší snést náboženskou nesvobodu či útisk, mít ale materiální zázemí?

Na tyto a další otázky se snažím odpovědět v dalších kapitolách.

První kapitolu jsem nazvala „Kořeny“. Popisuji v ní historii protestantismu na území Těšínského Slezska a příčinami vzniku Svazu rozhodných křesťanů. V další části této kapitoly uvádím některé důležité prvky teologie letničního křesťanství, které zásadně ovlivňují následný vývoj skupiny emigrantů.

Druhá kapitola „Okolnosti“ pojednává, co předcházelo odchodu do Bieszczad, o příčinách odchodu skupiny. Samotnému odchodu předcházelo množství různých situací a rozhodnutí, ale také perzekuování od státních úřadů tehdejšího socialistického Československa. To vše bylo pro pozdější vývoj důležité a snažím se to popsat v této části.

Ve třetí kapitole se již přenášíme do dění v Bieszczadech. Pod názvem „Sociální situace emigrantů po příchodu“ se zmiňuji o těžkých podmínkách, se kterými se museli noví osadníci vyrovnat hned po osídlení.

Mnoho skupin, které na začátku stojí při sobě, postupem času prožívají kromě chvilky radosti i určité problémy a často dojde také k různým roztržkám nebo rozdělením. Tak tomu bylo i na Bieszczadech. Jak se vyvíjela situace během následujících let po osídlení? Další vývoj skupiny popisují ve čtvrté kapitole, která se nazývá „Proměny skupiny emigrantů v Bieszczadech“.

Tehdejší osadníci žijí na Bieszczadech dodnes, proto pro úplnost mé práce se zmiňuji i o situaci v současnosti a to v poslední páté kapitole.

V závěru uvádím i výpovědi představitelů Apoštolské církve. Část věřících, kteří neodešli do Polska, totiž v roce 1989 založila právě Apoštolskou církev v České republice.³

³ VOJTÍŠEK, Z., *Encyklopedie náboženských směrů v České republice*, ... str. 103.

Informace pro tuto práci jsem nejčastěji čerpala z literatury, zejména se to týkalo prvních dvou kapitol, ke kterým byla literatura nezbytná. V dalších kapitolách jsem čerpala hlavně z osobních rozhovorů nebo materiálů od lidí, kteří se přímo odchodu účastnili. Tyto materiály jsem nasbírala při osobní návštěvě Bieszczad, z nichž čerpám i pro poslední kapitolu.

Při sbírání informací a kompletování materiálů vyvstaly někdy nejasnosti, nebo mi nebylo něco zcela zřejmé. V takových případech jsem tyto problémy doplňovala pomocí elektronické komunikace přímo s lidmi na Bieszczadech.

Při psaní práce jsem čerpala s různých pramenů, které byly z velké části v polštině. Pro přehlednost jsem zvolila způsob psaní některých slov polsky. Jedná se např. o Bieszczady nebo některé názvy, při nichž jsem použila polskou abecedu.

V 1. kapitole uvádím, zejména při psaní jmen, abecedu německou. K tomuto kroku jsem přistoupila kvůli přesnému zápisu.

1. KOŘENY

Skupina, která se usadila na Bieszczadech, vyšla z několika obcí Těšínského Slezska, které se nacházejí na severovýchodě České republiky.

Těšínské Slezsko (nebo Těšínsko), je historickou oblastí ve Slezsku, která se jmenuje podle města Těšín. Vzniklo v roce 1282 oddělením od Opolska.⁴ Od této doby však bylo Těšínsko součástí Slezska, a to až do válek Rakouska s Pruskem. Tyto války ovšem Marie Terezie prohrála a ze Slezska, které původně vlastnila celé, jí zůstalo pouze Těšínsko. Od tohoto období až do konce první světové války tvořilo Těšínsko jeden celek v rámci tehdejší rakousko-uherské monarchie. V roce 1920 bylo rozděleno na dvě části – západní část připadla nově vzniklému Československu a východní část znovu obnovenému Polsku. Hranici tvořila řeka Olše.⁵ Tímto rozdělením byl rozděleno i město Těšín na Český Těšín v České republice a Cieszyn v Polsku.⁶

1.1 Náboženská situace na Těšínsku a vznik Rozhodných křesťanů letničních

Probuzení se odehrálo na půdě Evangelické církve na Těšínsku, která existuje v různých organizačních formách nepřetržitě od první poloviny 16. století až dodnes. Od 16. století však na tomto území probíhalo pronásledování evangelíků. I když se zdálo, že po třicetileté válce se jejich situace začala zlepšovat a evangelíci ve Slezsku měli poněkud výhodnější postavení než v Čechách a na Moravě. V květnu 1635 sice při jednání mezi císařem a saským kurfiřtem o tzv. pražský mír musel císař slíbit, že bude slezským suverénním knížectvím (olešnickému, lehnickému, březškému) a městu Vratislavi ponechána náboženská svoboda. Do těchto svobodnějších míst ve Slezsku směřovali už v polovině 17. století mnozí čeští emigranti prchající před násilnou rekatolizací. Avšak ačkoliv toto ujednání mělo vliv i na smlouvy vestfálského míru, který byl ujednán v roce 1648, v pozdější praxi se o skutečné náboženské svobodě nedalo mluvit ani v suverénních slezských knížectvích. I v těchto knížectvích byly protestantům kostely bez okolků odebrány a rekatolizace byla prováděna bez zábran. Přesto představovala pro české nekatolíky suverénní slezská knížectví i po utužení protireformačního

⁴ Těšínsko, in *Encyklopedie Universum*, ... str. 455.

⁵ Tamtéž.

⁶ Těšínsko, in *Encyklopedie Diderot*, ... str. 390.

nátlaku ve Slezsku jedno z možných východisek z největší duchovní nouze. Původně bylo na Slezsku 1500 evangelických kostelů, ze kterých zůstalo na konci 17. století pouze 224. Farář Michejda toto pronásledování evangelických věřících popisuje slovy:

„U nikoho nebylo zastání, ani u zástupců saských a brandenburských knížat, a ani slovo Karla XI., krále švédského, císař nebral vážně a v kraji podporoval jezuity, kterým věnoval i tři domy v Těšíně.“⁷

V letech 1707 – 1709 se slezských evangelíků důrazně zastal spoluručitel vestfálského míru švédský král Karel XII. a vymohl jim otevření několika kostelů i v těchto knížectvích. Jeden z nově povolených kostelů, tzv. chrámů milosti, byla pak postaven v Těšíně.⁸

Otevření těchto kostelů však předcházela jedna „nadějná“ událost pro slezské evangelíky. Karel XII. procházel v roce 1707 Slezskem a když se přesvědčil o pronásledování evangelíků, uzavřel s tehdejšími císařem Josefem I. dohodu ve vesnici Altransztadt (22. srpna 1707). V této dohodě bylo ujednáno, že svoboda vyznání, která náležela všem augsburského vyznání, dle vestfálského míru má zůstat zachována a vše, co bylo v protikladu s touto smlouvou mělo zůstat opraveno. Všechny kostely, které byly evangelíkům zabaveny a předání katolické církvi měly být navraceny zpět původním majitelům. Ve vesnicích a místech, kde bylo bráněno svobodnému hlásání augsburské víry, se s tím mělo přestat. Tato dohoda dávala mnoho nadějí věřícím augsburského vyznání, avšak v praxi se její obsah nevyplnil. Velkým problémem bylo vrácení kostelů římskokatolickou církvi. Evangeličtí věřící se však dovolávali nápravy u švédského krále a výsledkem bylo sepsání dodatku 27. ledna 1709, který dovoloval výstavbu nových kostelů s věžemi a škol, ve kterých se mohly rovněž vykonávat pohřby. Další povolení se týkalo např. výchovy dětí ze smíšených manželství, dle dohody rodičů.⁹

Na základě tohoto povolení byl postaven kostel v Těšíně, který byl nazýván „kostelem milosti“ (Gnadenkirche) nebo „Ježíšův kostel“, se stal centrem pietismu hallského směru. Tento kostel si však museli financovat sami věřící. Pouze za povolení stavby kostela „z císařského rozkazu“ měli zaplatit 10 tisíc zlotých. Dohromady s jinými výdaji se cena vyšplhala až na 15 tisíc. Velkou část závazků však převzala šlechta.¹⁰ Hned od samého začátku se zde konaly vedle německých bohoslužeb také polské a české bohoslužby.¹¹

⁷ MICHEJDA, K, *Dzieje kościoła ewangelickiego w Księstwie Cieszyńskim*, ... str. 82.

⁸ ŠTĚŘÍKOVÁ, E., *Pozvání do Slezska*, ... str. 5 - 6.

⁹ MICHEJDA, K, *Dzieje kościoła ewangelickiego w Księstwie Cieszyńskim*, ... str. 84 - 92.

¹⁰ Tamtéž, ... str. 95

¹¹ ŠTĚŘÍKOVÁ, E., *Pozvání do Slezska*, ... str. 6.

Až do roku 1751 zůstal tento kostel bez věže.¹² Scházely se v něm zástupy věřících z různých částí Těšínska, Opavska, Moravy, ale i ze Slovenska.¹³ Celkem tento kostel navštěvovalo 40 tisíc věřících.¹⁴ V letech 1709 - 1730 v Těšíně rovněž pracovali význační pietisté.

Císaři Josefovi I. se nelíbila svoboda vyznání ve Slezsku, díky které velké množství lidí se hlásilo k augsburskému vyznání. Proto vydal dva edikty. První zakazoval evangelickým kněžím vycházet z města na vesnici, kde v soukromých domech zařizovali náboženské záležitosti. Tento zákaz vydal 4. ledna 1709. Druhým, závažnějším omezením bylo, že ti, co se narodili jako katolíci nebo jednou přešli z evangelického vyznání na katolické a teď od něj znovu odešli, jsou povinni do šesti týdnů znovu přijmout katolickou víru. Ti, kteří by se tomu bránili, je nutné vyhnat za hranice kraje a majetek zkonfiskovat.¹⁵

Ke sporům docházelo i mezi obyvateli Slezska. Např. s místními jezuity kvůli pietismu. Nebudu se zde o tom podrobně zmiňovat, protože to není důležité pro hlavní téma mé práce. Jen se zmíním, že v důsledku tohoto sporu muselo v roce 1730 opustit sbor v Těšíně 5 osob – 3 faráři a dva učitelé.¹⁶

V říjnu roku 1740, kdy nastoupila na trůn císařovna Marie Terezie začalo válečné období na území Slezska. Pruský král Friedrich II. vpadl hned 16. prosince 1740 se svým vojskem do Slezska, na které pak dodatečně¹⁷ prohlásil své nároky. V boji o habsburské dědictví tím přešel Bavorsko i Sasko, které chtěly toto území také získat. Ve Slezsku postupu vojska nestálo téměř nic v cestě. Počet rakouských vojáků ve Slezsku byl skoro zanedbatelný, pevnosti byly až na výjimky zchátralé a přinejmenším evangelické obyvatelstvo, v habsburské monarchii potlačené, vítalo pruského krále jako osvoboditele. S touto situací Fridrich II. počítal, i když někteří obyvatelé, především ti výše postavení, vítali Prusy se vší opatrností. Nikdo totiž nevěděl, s jakým výsledkem toto tažení pruského krále skončí. Vděční byli zvláště ti, kterým pruská vojska přinesla vysvobození z vězení. Nebudu se v této práci podrobně zabývat touto válkou, jen ji uvádím jako důležitý bod v historii Slezska.

Dne 11. června 1742 Marie Terezie s pruským králem uzavřeli příměří ve Vratislavi a 28. července byla v Berlíně potvrzena mírová smlouva. Marie Terezie se musela vzdát, i když nerada, Kladska a celého Slezska, kromě Opavska a Těšínska.¹⁸

¹² MICHEJDA, K, *Dzieje kościoła ewangelickiego w Księstwie Cieszyńskim*, ... str. 104.

¹³ KACZMARCZYK, St., *Probuzenecká hnutí na Těšínském Slezsku*, ... str. 4.

¹⁴ MICHEJDA, K, *Dzieje kościoła ewangelickiego w Księstwie Cieszyńskim*, ... str. 98.

¹⁵ Tamtéž, str. 117 - 118.

¹⁶ Více in KACZMARCZYK, St., *Probuzenecká hnutí na Těšínském Slezsku*, ... str. 5.

¹⁷ Memorandum z 29. 12. 1740 in ŠTĚŘÍKOVÁ, E., *Pozvání do Slezska*, ... str. 7-11.

¹⁸ ŠTĚŘÍKOVÁ, E., *Pozvání do Slezska*, ... str. 7-11.

I přes velké očekávání evangelíků, kteří zůstali v Rakousko-Uherské monarchii, se pro ně touto válkou nic nezměnilo. Někteří proto raději dobrovolně emigrovali do Pruska.

V následujících řádcích se budu zabývat pouze situací na území Těšínského Slezska, které zůstalo Marii Terezii.

Lepší situace pro evangelíky na Těšínsku nastala až v roce 1781, kdy císař Josef II. vydal toleranční patent, kterým byla evangelíkům přiznána určitá práva. Z nichž nejvýznamnější bylo právo na budování modlitebních domů všude tam, kde bylo 100 evangelických rodin, a rovněž právo na vytváření sborů. Toleranční patent byl ve Slezsku s ohledem na místní specifické poměry vyhlášen v pozměněné formě až roku 1782.¹⁹

V době toleranční byly na Těšínsku vystavěny modlitebny v Bielsku, Jaworznu, Wiśle, Bludovicích, Komorní Lhotce, Bystřici, Drogomyšlu, Ustroni, Návsi, Golešově a Bielsku-Białej. Do nových sborů přicházeli v první fázi duchovní zejména ze Slovenska. Všichni těšíňští evangelíci byli začleněni do celorakouské evangelické církve a. v. Je zajímavé, že celorakouská konzistoř a. v., pod níž spadaly sbory od Terstu po Lvov, sídlila do roku 1785 v Těšíně. Návrh na zřízení této konzistoře byl předán zástupcům Těšínského sboru ještě před vyhlášením tolerančního patentu, 27. července 1781.²⁰ Konzistoř v Těšíně existovala jako hlavní církevní vláda a byli i superintendanti a senioři.

Časem se však ukázalo, že konzistoř v Těšíně je příliš vzdálená od ostatních rakouských provincií. Proto vydáním dvorského dekretu 22. září 1784 byla přenesena konzistoř z Těšina do Vídně. I přes veškeré snahy evangelíků z Těšínska došlo k přenesení konzistoře v květnu 1785 do Vídně.²¹ Jelikož se nikdo z Těšínských členů nechtěl do Vídně přestěhovat, proto zvolili nové členy. Pouze Karwiński se přesunul a zůstal i nadále sekretářem konzistoře. Po spojení s konzistoří pro evangelíky helvétského vyznání fungovala konzistoř, až do roku 1861, kdy byla proměněna na „c.k. vrchní církevní radu“.²²

Dne 23. prosince 1785 byl císařskou kanceláří vydán dvorský dekret, dle kterého měli superintendanti řídit úřad, jehož cílem bylo: dozor nad modlitebnami a školami, dozor nad veřejným vyučováním v modlitebnách a ve školách, dozor nad kazateli a učiteli, dozor nad církevním majetkem a církevními výdaji. Tento úřad se také zabýval situací evangelických knih na bohoslužbách.

¹⁹ SPRATEK, D., *Historie Slezské církve evangelické a. v.*, staženo 10. 3. 2005, dostupný na: <http://www.sceav.cz>.

²⁰ MICHEJDA, K., *Dzieje kościoła ewangelickiego w Księstwie Cieszyńskim*, ... str. 228.

²¹ MICHEJDA, K., *Dzieje kościoła ewangelickiego w Księstwie Cieszyńskim*,... str. 230 – 231.

²² PROKOP, O., *Dějiny evangelické církve a. v. ve Slezsku*,... str. 85.

Kvůli nedostatku klasifikovaných duchovních, mohl přijímat lidi z Uher, Polska a z německého státu, kromě Saska a Pruska.²³

Dalším dvorským dekretem vydaným 14. prosince 1807 došlo ke zřízení samostatného slezského seniorátu.

Těšín byl pro rakouské evangelíky významný také tím, že tu v letech 1813 - 1873 existovalo evangelické gymnázium, hojně navštěvované studenty z celé monarchie.

Evangelíci nicméně zůstávali stále jen „tolerovanými“ občany státu. Proto se roku 1848 připojili k revolučním požadavkům a vymohli si zrovnoprávnění s katolíky. Tzv. protestantský patent (8. dubna 1861)²⁴ pak přinesl evangelíkům právo na církevní samosprávu. Období rovnoprávnosti bylo poznamenáno rozvojem rozmanitých protestantských aktivit (vzpomeňme např. založení evangelické nemocnice v Těšíně (1888), založení řady spolků, vydávání časopisů a knih). Toto období ale bylo také obdobím národního probuzení a následných národnostních třenic, které se nevyhnuly ani církvi. Jedním z plodů národnostních snah byl i nový polský kancionál, vydaný poprvé roku 1865, který sestavil pastor Jiří Heczko, a který postupně vytlačil z užívání Třanovského Citharu sanctorum. K nejvýznamnějším duchovním této doby náleželi Leopold Marcin von Otto, polský národní buditel a probuzenecký pastor, a Theodor Karl Haase, německý liberální politik a teolog.

Pro tuto práci je důležitou postavou Leopold Marcin von Otto (1819 - 1882), kterého nazývali tzv. „otec polského protestantismu“.²⁵ Postavil se rozhodně a kategoricky proti vlivům teologického racionalismu a liberalismu. V jeho teologii se slučoval luterský konfesionalismus s dědictvím pietismu a svým biblicismem připravil půdu duchovnímu probuzení. Díky časopisu „Zwiastun Ewangeliczny“ ovlivňoval i po svém odchodu z Těšína (1875) řady těšínských evangelíků polského jazyka; zanechal též na Těšínsku žáky, kteří následovali jeho teologické přesvědčení.

Na území Těšínského Slezska bydlelo v poklidu polské i české obyvatelstvo. Proces utváření českého a polského národa zvýšenou měrou probíhal od poloviny 19. století. Oba národy se orientovaly na životní zápas o politická a jazyková práva, konkrétně za zavedení českého a polského jazyka do škol a do úřadů a za povolení organizovat český a polský

²³ MICHEJDA, K, *Dzieje kościoła ewangelickiego w Księstwie Cieszyńskim*,... str. 232.

²⁴ MICHEJDA, K, *Dzieje kościoła ewangelickiego w Księstwie Cieszyńskim*, ... str. 267.

²⁵ KACZMARCZYK, St., *Probuzenecká hnutí na Těšínském Slezsku*, ... str. 5.

národní život. Polské národní hnutí, jehož centrem se stal Těšín, bylo sevřenější a využívalo blízkosti národního centra v Krakowie. České národní hnutí se obracelo spíše k Opavě, kde začal v roce 1861 vycházet první český časopis ve Slezsku Opavský besedník. Obě slovanská hnutí stála blízko sebe a přes veškeré odlišnosti hledala k sobě cestu prostřednictvím slovanské spolupráce, slovanské ideologie. Hnutí měla vedle společných také protichůdné cíle. Spojoval je zápas proti německému útlaku, rozdělovaly je zájmy o sféru vlivu. Objevovaly se spory např. o jazyk ve školách, či kostelech. K významným událostem, kterých docílilo polské hnutí, bylo např. otevření polského gymnázia v Těšíně koncem 19. století. Existovala i širší česko - polská spolupráce na bázi celoslezské politiky. Jen společnými silami mohli politikové obou národních táborů prosazovat, byť skromně až do konce 1. světové války, své požadavky ve Slezském zemském sněmu a na Říšské radě ve Vídni. Jen společný postup jim zaručoval získání poslaneckých mandátů v obou zastupitelských orgánech.²⁶

1.1.1 Probuzení

Těšínské knížectví, tvořící na počátku 20. století jednu z mnoha korunních zemí Rakouska-Uherska, bylo výjimečné z hlediska své náboženské skladby obyvatelstva: Svou rozlohou představovalo pouhou setinu rozlohy Rakouska, nicméně zde žila celá šestina všech rakouských evangelíků.

Myšlenku duchovního probuzení přinesl žák Leopolda Marcina von Otto, farář Dr. Jan Pindór (1852 - 1924), který zprostředkoval těšínskému protestantismu duchovní podněty zejména z anglosaského světa. Pindór se naučil anglicky a navštívil Anglii i USA, spolupracoval s Evangelickou aliancí (v současné době se jedná o Evangelikální alianci) a Londýnskou traktátní společností v Anglii; v USA kázal r. 1893 na světové výstavě v Chicagu, kde se setkal s probuzeneckými myšlenkami. Kázal tam Boží slovo a při tom se seznámil s mnohými významnými osobnostmi, jako je např. D. L. Moody, jenž byl největším evangelistou té doby. Domů se vracel plný nadšení a horlivosti.²⁷ Anglosaskou puritánskou a evangelikální tradici narouboval na těšínský protestantismus jednak vytvořením Svazů zdrženlivosti (*Związki wstrzemięzliwości*), Svazů pokroku a osvěty (*Związki postępu*

²⁶ GROBELNÝ, A., Těšínsko od jara národů k samostaným státům (1848-1918), in *Nástin dějin Těšínska*, ... str. 71 – 75.

²⁷ KACZMARCZYK, St., *Probuzenecká hnutí na Těšínském Slezsku*, ... str. 9.

i oświaty), jednak przekładem děl významných osobností anglického náboženského písemnictví (Baxter, Bunyan, Spurgeon).²⁸

Na začátku 20. století byly uvnitř Augsburské evangelické církve (dnes Slezská církev evangelická augsburského vyznání - SCEAV) problémy s alkoholem, šířily se pověry, spiritismu a kázání zvěsti Ježíše Krista bylo zanedbáváno. Mnozí faráři si to uvědomili, proto vznikl v roce 1902 uvnitř luterské evangelické církve na Těšínsku Vnitrocírkevní misijní spolek. Vyznačoval se intenzivnějším prožíváním vztahu k Bohu při čtení Bible.²⁹ Živelně se začaly tvořit skupinky modlitebníků, studentů Bible, bratří a sester v úzkém společenství. Tyto skupinky se tvořily v Třanovicích, v Dzięgielowie, ve Smilovicích, v Konské a jinde.

Velké porozumění pro hnutí křesťanských společenství projevil Karel Kulisz, mladý třicetiletý pastor v Komorní Lhotce, pozdější pastor senior. Ten sám inicioval kolem roku 1900 vznik kroužku křesťanského společenství v Komorní Lhotce. Rozvíjel též kontakty s probuzenými evangelíky v Německu a zejména v tehdejší pruském Horním Slezsku.

Roku 1902 se pastor Kulisz účastnil sjezdu německých společenství ve městě Břeh. Mezi misionáři z různých národů spontánně pronesl tato slova: „Ano, ano, vy Němci si tu sedíte jako boháč u plného stolu a tomu Lazarovi před vašimi dveřmi nepadne ani drobek chleba.“ Tato věta se stala signálem pro německou misijní práci mezi Slovany střední a východní Evropy. Hned následujícího roku – roku 1903 – se sešla ve slezské Vratislavi (Wrocławiu) konference, která dala vzniknout tzv. „Misijnímu svazu pro jihovýchodní Evropu“. Tento svaz se rok nato spojil s biblickou školou v Katovicích a přejmenoval se „Misii pro jihovýchodní Evropu“ („Mission für Süd-Ost-Europa“), neformálně byla tato misie nazývána „Slovanská misie“. Do roku 1909 sídlila v Katovicích a od roku 1909 do roku 1946 měla ústředí porůznu v Kladsku.

Pracovníci Misie pro jihovýchodní Evropu začali přijíždět i na Těšínsko, kde spolupracovali s pastorem Kuliszem a dalšími bratřími. Jezdili sem zejména evangelisté Martin Urban ze Striegau a Paul Wisswede z Katowic. Duchovně velmi plodným byl rok 1905. V tomto roce se odehrálo několik desítek evangelizací v Těšíně: jak v Ježíšově kostele, tak v sekulárních prostorách. Na tato shromáždění přicházeli lidé nejen z okolí Těšína, ale také ze vzdálenějších míst. Mnoho lidí se obrátilo ke Kristu. (Pod vlivem jedné evangelizace jistý hospodský z Gutů vyvalil sud lihu a jeho obsah vyžil do potoka.) Probuzení bylo nadšenými německými misionáři nazváno „Wunder von Teschen“ neboli „Těšínský zázrak“.³⁰

²⁸ SPRATEK, D., *Vznik Křesťanského společenství – impulzy, důvody, události, význam*, ...str. 2.

²⁹ KAFKA, D., *Vývoj letničního hnutí v Praze a Těšíně*, magisterská práce, ... str. 43.

³⁰ SPRATEK, D., *Probuzenecká hnutí na Těšínském Slezsku ve 20. století*, ... str. 2.

Ve dnech 11. a 12. června 1905 se konal v Komorní Lhotce mezinárodní sjezd představitelů probuzeneckých hnutí. Mezi přítomnými byli například dr. Friedrich Wilhelm Baedeker (1823 - 1906) z Anglie - misionář mezi vězni carského Ruska, Eva von Thiel-Winckler (1866 - 1930), zvaná „Matka Eva“, urozená dívka, která opustila bohatství zámku a zasvětila svůj život chudým v ústavech Friedenshort v Pruském Slezsku, či Kristýna Royová (1860 - 1936), slovenská spisovatelka duchovních knih. Konference bývá pokládána za bezprostřední impuls pro počátek zorganizované misijní práce na Těšínsku.

Roku 1905 také vyšel z pera Karla Kulisze traktát nazvaný „Czego chcemy?“ (Co chceme?)³¹, představující obranu a programové prohlášení rodícího se hnutí. V traktátu nejprve připomíná dřívější probuzení v církvi, jejich vůdce a jejich důraz na úzké společenství (Luthera, Spenera, Zinzendorfa, těšínské pietisty aj.); poukazuje též na tehdy probíhající probuzenecká hnutí na světě. Následně pastor Kulisz probírá poměr probuzených křesťanů k církvi a zdůrazňuje, že nemají úmysl evangelickou církev opouštět – ovšem záleží na tom, jak se k nim církev postaví. Zdůrazňuje, že oč jde, je to *„aby się i w naszym kościele na Śląsku urzeczywistniła chrześcijańska społeczność, aby i u nas niejedna biblijna prawda, o którejśmy dotąd tylko słyszeli, przeszła w rzeczywistość, w życie“*. (překlad: „aby se v naší církvi na Slezsku uskutečnilo křesťanská společnost, také aby se u nás nejedna biblická pravda, o které jsme dosud pouze slyšeli, stala skutečností).

1.1.2 Druhá vlna probuzení

Současně s probuzením, které prožívají evangelíci ve svých sborech, přichází vlna moci Ducha svatého, jež zasahuje zcela jinou skupinu lidí. V okolí Suché jsou to horníci a kolem Hrádku a Tyry dělníci v kamenolomech a v lesích. S jejich těžkou prací bylo spojeno světáctví, bezbožnost, opilství, klení a rvačky. Najednou však pod vlivem Ducha svatého, bez podílu člověka, pociťují nespokojenost s dosavadním způsobem života. Začínají číst bibli, různé sbírky kázání, náboženskou literaturu a začínají se modlit, prostými slovy, jak umějí. Vyznávají své hříchy, často s upřímným a hlubokým pláčem a přijímají Ježíše jako svého osobního spasitele. Jejich životy se mění velmi rychle, často v průběhu několika dnů, někdy i okamžiků. Někdy to vše prožívají jednotlivci, jindy dvou až čtyřčlenné skupiny a rodiny.

³¹ Tamtéž.

Když se jeden o druhém dozví, začínají se scházet ke společnému čtení Písma, k modlitbám také ke zpěvu duchovních písní v soukromých domech.³²

Po určité době se o sobě dozvěděly skupiny, které prožily svá obrácení v evangelických sborech i v soukromí. Tak se začínají scházet větší skupinky. Z počátku jsou schůzky nepravidelné, později již pravidelné v určité dny.

1.1.3 Skupiny vzešlé z probuzení

Křesťanské společenství (Społeczność Chrześcijańska, Christliche Gemeinschaft)

Toto společenství bylo založeno dne 18. února 1906³³ uvnitř evangelické církve a pod jeho vedením se konala různá probuzenecká shromáždění. Hlavním cílem společenství byla vnitřní evangelizace evangelické církve ve Slezsku³⁴.

Rozhodní křesťané

Roku 1910 se Křesťanské společenství rozdělilo na dvě skupiny. Pod vlivem letničních myšlenek se oddělila část členů Společenství, která akceptovala letniční projevy. Tito bratři a sestry vytvořili spolek, který nazvali „Svaz pro rozhodné křesťanství“ (Bund für entschiedenes Christentum, Związek dla Stanowczego Chrześcijaństwa)³⁵, který v témže roce byl zaregistrovaný rakousko – uherskými úřady³⁶. O tomto svazu píšou podrobněji, protože díky vývoji níže popsanych událostí z něj vzešla skupina emigrantů.

Založila jej skupina patnácti lidí, které vedl Jan Kajfosz.³⁷ Tento Svaz navázal kontakty s obdobným hnutím v tehdejší Dolní Slezsku (v dnešním Polsku), jehož duchovním vůdcem byl pastor Jonathan Paul.³⁸

Existuje však i druhá verze, která tvrdí, že Rozhodní vznikli až v roce 1911. Až v tomto roce totiž došlo k vyškrtání osob ze seznamu členů Křesťanského společenství. Např. Cymorek píše o 10 osobách, vyloučených 30. února 1911³⁹

³² Jubilejní sborník Církve bratrské, *Sto let ve službě evangelia 1880-1980*, Rada církve bratrské, Praha 1981.

³³ SPRATEK, D., *Probuzenecká hnutí na Těšínském Slezsku ve 20. století*, ... str. 2.

³⁴ SZYMECZEK, J., *Szkice z dziejów ruchu Stanowczych Chrześcijan*, in *Prítel*, ... str. 6.

³⁵ SPRATEK, D., *Probuzenecká hnutí na Těšínském Slezsku ve 20. století*, ... str. 2.

³⁶ Autor neuveđen, *Ewangeliczna wspólnota zielonoświatkowa*, staženo 5. 5. 2006, ze stránky <http://wolapiotrowa.chsi.pl/22/ewz/ewz.htm>.

³⁷ SZYMECZEK, J., *Za slowem idź!*, in *Kalendarz Śląski*, ... str. 171

³⁸ BUBÍK, R., *Exodus*, in *Historie letničního hnutí I*, ... str. 139.

³⁹ PASEK, Z., *Związek Stanowczych Chrześcijan*, ... str. 75.

Základní doktrínou tohoto Svazu bylo obrácení (pokání), znovuzrození a posvěcený život v Duchu svatém. Neodlučitelnou praxí tohoto Svazu byly modlitby za nemocné a projevovaly se také dary Ducha svatého.⁴⁰

Díky vlivu J. Paula se také na Slezsku začal šířit fenomén tří darů Ducha svatého: daru jazyků, prorockého daru a daru uzdravování. Do té doby to bylo na Slezsku zcela neznámé.⁴¹

První modlitební sály Rozhodných byly otevřeny v Neborech (1912) a v Dolním Žukově. Před 1. světovou válkou vznikly také sbory v Ustroni a Tyře, později mj. v Horní Suché (1919), ve Wiśle (1920), v Milíkově (1921) a v Hrádku (1922). V té době měl Svaz kolem 80 členů.⁴²

Již v roce 1917 došlo k první organizační krizi. Jan Kajfosz se rozhodl vyzkoušet připojení Svazu zpět do Společenství. Paní Górniová mu však předhazovala, že chtěl „tajně“ využít vojenskou situaci a rozdělit bratry. Svaz se rozděлил a část bratří se postavila proti Janu Kajfoszovi. Napětí uvnitř Svazu trvalo asi nějakou dobu, protože se o něm dozvěděli také v Německu. Právě v německém Mülheim byla centrála, která dohlížela na „Rozhodné křesťany“. Z Německa přijel na Slezsko Weichenheim, který individuálně rozmlouval se členy. Výsledkem bylo, že Kajfosz zůstal osamocen se svou myšlenkou a později Svaz zcela opustil. Jeho nástupcem ve funkci vedoucího Svazu se stal Karel Kaleta.⁴³

Po rozdělení Slezska mezi Československo a Polsko byl vypracován nový status, společný pro oba státy (byli vybráni také dva hlavní představitelé: Karel Śniegoń pro Polsko a Karel Kaleta pro ČSR), společná také byla valná shromáždění.⁴⁴

Spolek rozhodných křesťanů byl opravdu jen náboženským spolkem. §1 stanov z roku 1923 zněl: „*Účelem spolku je práce na duchovním obrození člověka, společná snaha se při rozhodném následování Ježíše Krista cvičit se v činné lásce mezi sebou i vůči všem bližním, nést hmotnou i duchovní pomoc morálně padlým a ošetřovat nemocné.*“⁴⁵ Členové zůstávali i nadále členy SCEAV, jejich děti jsou v této církvi křtěny, svatební a pohřební pobožnosti vykonávali evangeličtí faráři. Ve sborech bylo zvěstováno evangelium s důrazem na nutnost přijetí Ducha svatého a jeho darů. Někteří přinášeli do shromáždění různé sny, vidění a proroctví, někdy i velmi nezdravá a vzájemně si odporující. Hlavním nedostatkem

⁴⁰ BUBÍK, R., Exodus, in *Historie letničního hnutí 1*, ... str. 140.

⁴¹ SZYMECZEK, J., Szkice z dziejów ruchu Stanowczych Chrześcijan, in *Prítel*, ... str. 6.

⁴² PASEK, Z., *Związek Stanowczych Chrześcijan*, ... str. 75.

⁴³ Tamtéž.

⁴⁴ SZYMECZEK, J., Za slowem idź!, in *Kalendarz Śląski*, ... str. 172.

⁴⁵ Jubilejní sborník Církve bratrské, *Sto let ve službě evangelia 1880-1980*, ... str. 146.

byla praktická neznalost a nezpůsobilost rozsoudit všechny duchovní dary dle Božího řádu. Časem, na základě rad od bratří ze zahraničí, došlo k vymezení místa pro duchovní dary: ve shromáždění mohl mluvit veřejně jazyky jen ten, kdo měl i překlad; vidění a proroctví byly rozsuzovány staršími bratry.

Okolím byli bratři, díky zmíněným projevům, označováni za letniční. Sami se však proti tomu ohradili a zdůrazňovali, že jsou pouze rozhodnými křesťany, kteří přijali Ducha svatého a jeho moci dary k tomu, aby věřící mohli být vzděláváni, aby mohli duchovně růst a měli moc k vítěznému, posvěcenému životu.⁴⁶

Život Svazu v meziválečném období zaznamenal určité problémy, a to i přes narůstající počet věřících. V roce 1933 nastalo hromadné vystupování z církve a to ze dvou důvodů. „Rozhodní křesťané“ se necítili v církvi dostatečně svobodní pro vykonávání misie, a také proto, že se lišili svým učením od evangelické církve.⁴⁷ Většinu úkonů, vykonávaných faráři SCEAV, začali vykonávat laičtí bratři. Ti z členů, kteří vystoupili, byli před úřady „bez vyznání“.⁴⁸ V letech 1935 - 1937 došlo k další krizi uvnitř Svazu.⁴⁹ K problémům však docházelo zejména však na Polské straně (např. kvůli sborového domu), proto se tím v této práci nebudu zabývat.

Začátkem září roku 1939 letniční uvažovali o možnosti útěku na východ, podle příkladu jiných. Rozhodlo proroctví Josefa Konderly, tehdejšího zástupce předsedy Spolku: Není třeba utíkat, Pán Bůh uchrání toto území před zničením. Přesvědčil Rozhodné, že Bůh nedovolí bombardování této části Slezska. A skutečně – Třinecké železářny ani okolí nebyly zničeny. Jeho proroctví si získávala úctu a uznání.⁵⁰

Otevření bratři

Kromě Křesťanského společenství a Svazu rozhodných křesťanů existoval na Těšínsku ještě třetí významný probuzenecký proud, řazený někdy nepřesně k darbysmu, představující však ve skutečnosti hnutí „otevřených bratří“, nazývaný na Těšínsku běžně hnutí „svobodných křesťanů“.⁵¹ Členové této skupiny se oddělili od slezské církve a vytvořili vlastní nezávislé sbory.

⁴⁶ Jubilejní sborník Církve bratrské, *Sto let ve službě evangelia 1880-1980*, ... str. 146.

⁴⁷ KACZMARCZYK, St., *Probuzenecká hnutí na Těšínském Slezsku*, ... str. 33.

⁴⁸ Jubilejní sborník Církve bratrské, *Sto let ve službě evangelia 1880-1980*, ... str. 146.

⁴⁹ PASEK, Z., *Związek Stanowczych Chrześcijan*, ... str. 78.

⁵⁰ SZYMECZEK, J., *Za slowem idź!*, in *Kalendarz Śląski*, ... str. 172.

⁵¹ SPRATEK, D., *Probuzenecká hnutí na Těšínském Slezsku ve 20. století*, ...str. 4.

K menším probuzeneckým organizacím na Těšínsku patřila Armáda spásy a Modrý kříž. Obě organizace měly sídlo ve Stonavě.

Armáda spásy zde založila svou expozituru koncem 20. let. Její činnost spočívala především v pouličních evangelizacích s kapelou v okolních městech, zejména v průmyslových centrech (Karviná, Orlová, Ostrava, Český Těšín, Jablunkov). Na evangelizacích Armády spásy byla pod pódiem umístěna tzv. lavice pokání – kdo se rozhodl pro Krista, šel si na tu lavici sednout, a tam s ním vedl duchovní rozhovor některý z „vojáků“.

Spolek *Modrý kříž* byl založen jako spolek abstinenci – jeho členové se zavázali k úplnému zdržení se pití alkoholických nápojů. Byl založen ve Švýcarsku roku 1877; odtud se rozšířil do mnoha zemí, včetně Slovenska. Modrý kříž na Těšínsku představoval odbočku Modrého kříže v Bratislavě. Vedl ji Karel Czapla; sdružovali se tam převážně věřící české národnosti.⁵²

1.2 Význačné teologické prvky letničního křesťanství

Rozhodní křesťané byli označováni, jak jsem již uvedla, za letniční, i když se proti tomu ohrazovali je důležité zmínit zde stručně význačné teologické prvky letničních a také se zmínit o těchto prvcích na Těšínsku.

Název letniční je odvozen od názvu židovského svátku letnice (řecky pentekosté), který se slavil padesát dnů po svátku Paschy. Židé, kteří se o prvních letnicích po ukřižování Krista sešli do Jeruzaléma, aby tento svátek oslavili, se staly svědky seslání Ducha svatého.⁵³

Letniční hnutí navazuje právě na události historických Letnic a objevilo se v protestantských kruzích ve Spojených státech koncem 19. a počátkem 20. století.⁵⁴

Historikové letničního hnutí obvykle zdůrazňují dvě události, které vidí při jeho vzniku jako základní. První byl malý průlom v mluvení jazyky v Topece v Kansasu na počátku roku 1901 v malé škole vedené Charlesem F. Parhamem (1873 - 1929). Druhou je probuzení, které začalo v roce 1906 z Azusa Street v Los Angeles, jež vedl Afroameričan William J. Seymour (1870 - 1922).⁵⁵ Na tomto shromáždění, které se konalo 9. dubna 1906, došlo k události, popsané jako „vylití Ducha“, po níž následovaly další podobné situace. Zprávy o nich získaly

⁵² Tamtéž.

⁵³ Skutky 2,5-11.

⁵⁴ SZYMECZEK, J., Za slowem idź!, in *Kalendarz Śląski*, ... str. 171.

⁵⁵ HOCKEN, P., *Strategie ducha? Výzva obnovných hnutí pro tradiční církve*, ... str. 45.

v krátkém čase veliký ohlas a další skupiny vznikaly téměř současně na různých místech USA a záhy i na ostatních světadílech.⁵⁶

Hnutí je v Evropě známo pod německými jmény „Pfungsbewegung“ a „Zungenden“.⁵⁷

Dle prof. Kaňáka chce „Letnicové hnutí“ mít mezicírkevní charakter a být duchovní silou, která pomůže k oživení pravé víry a křesťanské praxe a také křesťanského ducha lásky k Bohu a bližnímu ve všech křesťanských církvích.⁵⁸

Prof. Filipi zase píše, že základní charakteristikou letničních církví a skupin je učení, že existují přinejmenším dvě časové a věcně odstupňované náboženské zkušenosti – obrácení a „křest v Duchu“. Tato „druhá zkušenost“ se podle názoru většiny letničních církví manifestuje zvláštním úkazem – „modlitbou v Duchu“ (glossolalií)⁵⁹. Je to modlitba v cizích jazycích, kterými mohou být neexistující, ale i živé nebo mrtvé jazyky. Mohou ji někdy doprovázet i různé fyziologické průvodní jevy, jako např. šubání tělem ap. Těm, kdo tento dar mají, tato schopnost přináší mimořádný náboženský zážitek blízkosti Boha a bezprostřední komunikace s ním.⁶⁰

Stejně důležité jako modlitba nebo prorocství v jazycích je jejich výklad. Již v Novém zákoně je zdůrazněn výklad prorocké řeči (např. v 1. Korintským 14, 13).

Prof. Filipi dále uvádí, že věřící, kteří přijali onu druhou zkušenost, jsou vybavení k misijní službě stejnými duchovní dary (charismaty), které byly přítomny v apoštolské církvi prvních generací (prorocství, uzdravování apod.).⁶¹

Stoupenci letničního hnutí však nepochybně spásají těch, kdo touto zkušeností neprošli. Tito lidé však nejsou způsobilí k misii.⁶²

1.2.1 „Křest Duchem Svatým“

Jak jsem se již zmínila, je to základem učení letničních skupin učení o křtu Duchem svatým. Rozumí se tím zvláštní zážitek, zpravidla už věřícího člověka, při němž za různých fyziologických průvodních jevů (brnění údů, šubání tělem atp.), nebo i bez nich, přijímá věřící člověk pozorovatelně plnost Ducha svatého, který, jak někteří učí, se projeví ihned promluvením novými jazyky či přijetím jiných duchovních darů a postupně má vést k plnému

⁵⁶ FILIPI, P., *Křesťanstvo*, ... str. 162.

⁵⁷ KAŇÁK, M., *Křesťanské církve, denominace a sekty*, ... str. 278.

⁵⁸ Tamtéž.

⁵⁹ FILIPI, P., *Křesťanstvo*, ... str. 163 – 164.

⁶⁰ VOJTÍŠEK, Z., *Encyklopedie náboženských směrů v České republice*, ... str. 426.

⁶¹ FILIPI, P., *Křesťanstvo*, ... str. 163 – 164.

⁶² FILIPI, P., *Křesťanstvo*, ... str. 163 – 164.

posvěcení života nesením ovoce Ducha svatého až ke stavu bezhříšnosti, tj. ke stavu úplného vítězství. Toto vítězství je podle učení letničních dosažitelné na této zemi.⁶³

Jedna z prvních zpráv na Těšínském Slezsku, které můžeme zařadit jako vzpomínky na Křest Duchem Svatým, jsou od pani Górníakowé z r. 1912. O tom, co prožila píše: „*Bylo to na Štěpána, 26. prosince, když jsem se sama modlila v pokojíčku a Pán se ke mně znenadání sklonil a vylil na mě moc Ducha svatého tak, že jsem mohla velebit Pána v jazycích*“⁶⁴

Také začátkem dvacátých let 20. století se objevují různá svědectví o letničních myšlenkách mezi Rozhodnými. Později však na stránkách časopisu „Głos Prawdy“, ale i v denících skoro zanikla terminologie letničních. Pouze čas od času se objevily zmínky, které připomínaly náboženskou tradici, na kterou Rozhodní křesťané navazovali.

Např. v roce 1925 se objevil text pod názvem „Můj nejhezčí čas“, ve kterém bylo použito označení „Křest Duchem svatým“.⁶⁵

Doktrína o křtu Duchem svatým a její interpretace dodávala Svazu Rozhodných křesťanů zvláštní charakter. Rozhodní totiž uznávali, pod vlivem pietistických myšlenek, že křest Duchem nemusí doprovázet dar mluvení jazyky, coby vnější znak. Za kritérium, díky kterému lze rozpoznat, zda daná osoba prožila křest Duchem nebo ne označovali svátost nebo životní svědectví. Časem uznávali křest Duchem svatým jako důležitý začátek v procesu posvěcení a toto pojetí považovali za důležitější než klasické pojetí letničních, které označovali za příliš „emocionální“.⁶⁶

1.2.2 Dary Ducha svatého

Skrze křest Duchem svatým dochází podle letničního hnutí k nutnému předpokladu přijetí charismat, tj. duchovních darů. Jedná se o charismata zmíněná v Římanům 12 a v 1. Korintským 12. Z těchto charismat pak usilují v letničních kruzích zvláště o některé, tj. hlavně o dar prorocství, dar uzdravování a dar jazyků. Ostatní dary bývají často opomíjeny, o některých se nemluví či dokonce neví, jako např.: dar dávání, dar napomínání, dar předložení jiným, dar milosrdenství atp., podle Římanům 12,8.⁶⁷

⁶³ URBAN, J., Letniční hnutí, in *Historie letničního hnutí III*, ... str. 85.

⁶⁴ Památník sestry Górníakowé, in PASEK, Z., *Związek Stanowczych Chrześcijan*, ... str. 111.

⁶⁵ PASEK, Z., *Związek Stanowczych Chrześcijan*, ... str. 113.

⁶⁶ Tamtéž, str. 114.

⁶⁷ URBAN, J., Letniční hnutí, in *Historie letničního hnutí III*, ... str. 85.

Rozhodní křesťané považovali dary Ducha svatého za nebezpečné, ale je nepropagovali. Reprezentovali umírněný proud vůči charismatickým darům, stejně jako např. Jonathan Paul. Pro něho byl křest Duchem také dosažením určitého vysokého stupně v procesu posvěcení. Na stránkách „Głosu Prawdy“ bylo napsáno: „*Ani chvění, které se u některých objevuje, když na ně začíná působit láska a Boží slovo, není ještě z Ducha Svatého, a Pán v nich není, jak to někteří z letničního hnutí tvrdili.*“⁶⁸

Byli však součástí letničního hnutí, a proto se museli vyrovnat s doktrínou o těchto darech. V literatuře Rozhodných najdeme názory, které na jedné straně tuto praxi zastávají, ale tvrdí, že je vzdálená Bohu a jiné názory, které ji velmi vyzdvihují. Varují však, že ne vždy se jedná o projev Boží přítomnosti.

Důležitým darem Ducha je v letničním křesťanství dar mluvení jazyky, o kterém jsem se již zmínila. V písemnostech Rozhodných křesťanů zprávy o tomto daru nezabírají mnoho místa, na bohoslužbách to bylo častým jevem. Často se objevovalo prorocství nebo zjevení. Rozhodní za prorocství považovali např. sny, zjevení nebo vize. Používali také např. papírky s biblickými citáty.

Dalším darem Ducha bylo uzdravování. Rozhodní tvrdili, že člověk mohl být uzdraven skrze úzký vztah, který navázal s Bohem po obrácení a znovuzrození. Tělo, duši a ducha začne ovládat Bůh a On také může vše učinit. Když však hřích naruší tuto harmonii „bytí s Bohem“ může se objevit nemoc a uzdravení je návratem ke spojení s Bohem.⁶⁹

1.2.3 Eschatologie

Všední život Rozhodných křesťanů byl spojen s brzkým očekáváním konce světa. Skoro v každém čísle „Głosu Prawdy“ se objevovaly předpovědi související s blížícím se koncem. Nepokoušeli se sice stanovit přesné datum konce, ale neustále specifikovali jeho znaky.

Rozhodní věřili v existenci pekla a místa věčného utrpení. Neuvažovali však o samotné smrti. Tyto diskuse pro ně totiž nebyly hodny úvah, protože tvrdili, že „Omilostněné děti Boží se nebojí smrti. Ona je pro ně pouze přechodem na vyšší životní stupeň. Těší se ze života, ale také ochotně umírají.“⁷⁰

⁶⁸ Tamtéž, str. 115.

⁶⁹ Tamtéž, str. 117 - 118.

⁷⁰ Tamtéž, str. 127.

2. OKOLNOSTI PŘEDCHÁZEJÍCÍ ODCHODU DO BIESZCZAD

Abychom mohli pochopit důvody odchodu z Československa, nesmím opomenout okolnosti, které tomu předcházely. V této části se proto zmíním o situaci se Svazem rozhodných křesťanů od 2. světové války.

Během 2. světové války Svaz rozhodných křesťanů v Československé republice neexistoval. Formálně se však obnovil hned po 2. světové válce. První poválečná léta byla charakteristická rozvíjením kontaktů rozhodných křesťanů s Křesťanským společenstvím. Rozhodní křesťané se ve spolupráci s Křesťanským společenstvím snažili nově regulovat svůj vztah k Augsburské evangelické církvi ve východním Slezsku v Československu (dnešní SCEAV). 17. 5. 1947 na setkání v Českém Těšíně byl vypracován představiteli obou skupin společný dokument „Projekt vyřešení vnitřně-misijních problémů na Těšínském Slezsku“, který obsahoval podmínky ohledně vedení vnitřní misie v evangelickém prostředí na Slezsku.⁷¹ Vedení církve však Projekt odmítlo. Jedním z hlavních důvodů byl fakt, že rozhodní křesťané začali po II. světové válce uznávat a praktikovat křest dospělých. Děti, které nebyly před válkou i v jejím průběhu pokřtěny, dorůstaly a rozhodovaly se pro život s Kristem. Rovněž řada dospělých docházelo k přesvědčení, že jen uvědomělý křest dospělých, má svůj opodstatněný význam.⁷²

Po nástupu komunistického režimu a zákazu náboženských spolků „rozhodní křesťané“ hledali jinou církev, do níž by mohli vstoupit.⁷³ Vedli rozhovory s církví metodistů, ale ty skončily neúspěchem. Rozhodní křesťané se proto obrátili na Jednotu českobratrskou, která v roce 1950 měla v celém ostravském regionu pouze 104 členů.

Na likvidační valné hromadě Svazu rozhodných křesťanů, konané 22. dubna 1951, se jednoznačně usnesli připojit k Jednotě českobratrské (od roku 1967 má název „Církev bratrská“).⁷⁴ Ti „rozhodní křesťané“, kteří byli dosud členy evangelické církve, z ní vystoupili. Podmínkou sjednocení byl závazek, že Jednota zřídí na Těšínsku samostatný systemizovaný sbor, který bude mít širokou autonomii. Teprve poté se Rozhodní křesťané z Těšínska stali členy sboru Jednoty českobratrské v Ostravě.⁷⁵ Nejednalo se však o spojení dvou různých církevních útvarů, ale o individuální vstupy jednotlivců do Jednoty. Ta tyto

⁷¹ SZYMECZEK, J., *Za slowem idź!*, in *Kalendarz Śląski, ...* str. 173.

⁷² Jubilejní sborník Církve bratrské, *Sto let ve službě evangelia 1880-1980, ...* str. 146.

⁷³ Osobní rozhovor s kazatelem Církve bratrské, Tadeášem Firlou, ze dne 26. 4. 2005.

⁷⁴ SPRATEK, D., *Probuzenecká hnutí na Těšínském Slezsku ve 20. století, ...* str. 7.

⁷⁵ SZYMECZEK, J., *Totalitární stát a nedominantní náboženské skupiny v ČSSR 1948 – 1968*, in sborník *K problémům menšin v Československu v letech 1945 – 1989, ...* str. 69.

nové členy přijala za předpokladu, že se svým dobrovolným vstupem do Jednoty podřizují i jejím řádům.⁷⁶

Jednota ani při nejlepší vůli sliby splnit nemohla vinou zásahů dohlížecích orgánů, které si nepřály vznik samostatného sboru pro polské věřící na Těšínsku. Do Rady Jednoty českobratrské byl zvolen jeden zástupce těchto kazatelských stanic. „Rozhodní křesťané“ měli v té době zhruba 900 členů, v naprosté většině polské národnosti⁷⁷, a do Jednoty přestoupilo 770 členů Rozhodných křesťanů, a také celý jejich majetek.⁷⁸

Jak vzpomíná Rudolf Bubík, sami Rozhodní křesťané neměli jednotný názor na připojení k Jednotě. „*Tehdy (rok 1951) byl na nátlak komunistických státních úřadů rozpuštěn Spolek rozhodných křesťanů a bratři, povzbuzováni bratrem Karlem Kaletou, vstoupili do tehdejší Jednoty českobratrské. Pamatuji si, i když jsem byl tehdy ještě dítě, dvě návštěvy. Při jedné návštěvě řekl mým rodičům bratr Kaleta, který často býval hostem u nás v Karvině: 'To nejlepší historické rozhodnutí, které naši bratři udělali, bylo, že jsme vstoupili do Jednoty českobratrské.'* Oproti tomu starý bratr Wojnar ze Žukova při své návštěvě u nás doma řekl: 'Největším hříchem, jakého jsme se dopustili, bylo, že jsme vstoupili do Jednoty českobratrské.'“⁷⁹

Rozhodní křesťané se v mnoha bodech neshodovali s věroukou Jednoty, působili samostatně, organizovali vlastní zájezdy k bývalým členům spolku Modrý kříž na Slovensko a pořádali bohoslužby v soukromých bytech. S tím nesouhlasil Státní církevní úřad a žádal, aby proti tomu vedení Jednoty zakročilo. Mnoho členů bylo z církve vyloučeno. Například dne 7. 3. 1953 bylo rozhodnutím staršovstva sboru v Ostravě z církve vyloučeno 7 Rozhodných křesťanů z Hrádku. V odůvodnění se uvádí, že byli přinuceni církev opustit, protože "ve své náboženské blouznivosti se nechtěli podříditi bohoslužebnému řádu v Jednotě a začali svévolně konat soukromé bohoslužby po domech"⁸⁰. Nespokojených přibývalo.

Předmětem problémů byl zejména různý důraz na dary Ducha a také byl jiný řád kostela, např. v Jednotě českobratrské vysluhovali ordinovaní kazatelé. Skupina, která se připojila, měla pocit, že to, na čem se domluvili, že např. se do bohoslužeb měli zapojovat i laici, neplatilo, a že nemohli využít darů Ducha.⁸¹

⁷⁶ BUBÍK, R., *Historie letničního hnutí III*, ... str. 95.

⁷⁷ SZYMECZEK, J., Totalitární stát a nedominantní náboženské skupiny v ČSSR 1948 – 1968, in sborník *K problémům menšin v Československu v letech 1945 – 1989*, str. 69.

⁷⁸ SZYMECZEK, J., *Szkice z dziejów ruchu Stanowczych Chrześcijan*, in *Přítel*, ... str. 7.

⁷⁹ BUBÍK, R., *Čtyřicet let základů naší církve* [online], 16. 6. 2004 [stáhnuto 2. 11. 2006], dostupné na <http://www.apostolskacirkev.cz/view.php?cislocianku=2004061601>.

⁸⁰ AMO, fond: JNV Ostrava, k. 29, inv. č. 728 in SZYMECZEK, J., Totalitní stát a netotalitní náboženské skupiny v ČSSR 1948 – 1968, ... str. 70.

⁸¹ Osobní rozhovor s kazatelem Církve bratrské, Tadeášem Firlou, ze dne 26. 4. 2005.

V roce 1958 vedoucí Jednoty českobratrské dr. Jan Urban vyhlásil soukromou válku všem letničním ve své církvi. Napsal dokonce proti nim traktát, který chtěl rozšířit ve sborech. Je však pravděpodobné, že tento traktát nevydal pouze on sám, ale Rada Jednoty českobratrské ve spolupráci se staršovstvem ostravského sboru se pokusila zasáhnout do sporů uvnitř tohoto uskupení.

Při příležitosti voleb nového staršovstva již zmíněného ostravského sboru Jednoty, do něhož měli být poprvé zvoleni i zástupci těšínských kazatelských stanic, předložila Rada Jednoty po dohodě s dosavadním staršovstvem ostravského sboru, dne 3. 12. 1958, zásady společné práce ve sboru. Tyto zásady považovali za nejlepší možnou základnu společného soužití v Jednotě.

Aby byla má práce kompletní a poukazovala i na vztah mezi Jednotou a letničními na začátku šedesátých let, nemohu zde přehlédnout některé materiály, často soukromého charakteru, z nichž cituji níže. Jako první dokument uvádím „Zásady spolužití“⁸² :

1. Zástupci těšínských kazatelských stanic učiní vše, co je v jejich moci a možnostech, aby i přes svá odlišná hlediska duchovní, věroučná a praktická žili s ostatními církvemi v duchu loajality a snášenlivosti. Zdrží se na veřejnosti i ve vnitrosborovém životě útoků či odsuzování jiných církví, či dokonce jiných sborů Jednoty českobratrské nebo jejích řádů a představitelů.
2. Jakýkoliv styk těšínských příslušníků s jinými původně letničními kruhy, ať už včleněnými do Jednoty českobratrské (Nejdek, Úvaly, Nesvady atp.) či mimo ni, může se dít pouze normální cestou, tj. s vědomím a souhlasem správce ostravského sboru i správce dotyčného sboru, k němuž taková skupinka či jednotlivci patří.
3. Pobožnosti budou konány jako všude jinde v Jednotě českobratrské výhradně jen na ohlášených místech, kde k tomu byl údělem státní souhlas, a v ohlášený den a hodinu. Od jakýchkoliv nehlášených shromáždění v bytech bude zásadně upuštěno.
(Taková shromáždění při tom byla zcela běžnou a přirozenou praxí danou zvykem větších rodin scházet se nad Božím slovem. Případný závazek k distancování od takových „shromáždění“ by buď zcela narušil rodinné, případně sborové soužití, nebo by v případě jeho nerespektování naopak poskytl potenciální záminku k perzekuci.)
4. Službu Slovem Božím (kázáním) případně i svátostmi (křtem a Večeří Páně) budou vykonávat kromě správce sboru pouze laičtí kazatelé, kterým byl k tomu udělen

⁸² BUBÍK, R., Zásady spolužití těšínských kazatelských stanic v rámci Jednoty českobratrské, in *Historie letničního hnutí III*, ... str. 96 - 97.

předběžný státní souhlas. Služba laických kazatelů bude organizována podle předem stanoveného plánu.

5. Bez vědomí správce sboru a předběžného státního souhlasu nebude sloužit kázáním při žádné pobožnosti Jednoty českobratrské v těšínské oblasti (jako je tomu stejně i všude jinde v Jednotě českobratrské) ani kterýkoliv příslušník cizího státu nebo jiné církve či jiného sboru Jednoty českobratrské.
6. Příslušníci těšínských kazatelských stanic nepřipustí šíření jakékoliv náboženské literatury, která nebyla vydána se státním souhlasem. Ve sporných případech vyžádají si stanovisko správce sboru nebo ústředí církve.
7. Kazatel správce sboru bude vždy včas informován o všech duchovních, organizačních i hospodářských problémech a bez jeho vědomí nebudou učiněna žádná opatření ve sborovém životě. Z toho důvodu bude kazatel předsedat, pokud možno, ve všech schůzích staršovstva a komisí. Nebude-li přítomen ve schůzi, budou mu zápisem předložena všechna navrhovaná opatření k souhlasu.
8. Nové staršovstvo sboru bude mít 15 členů a 7 náhradníků. Budou v něm zástupci původního ostravského sboru Jednoty českobratrské i zástupci z těšínské oblasti. Bude se scházet aspoň jednou za 2 měsíce. O schůzích budou vedeny zápisy. Všichni členové nově zvoleného staršovstva odpovědně prohlásí při nástupu funkce, že se budou ve svém rozhodování řídit ústavou Jednoty českobratrské a jejími řády.
9. Komise starších budou tvořeny vždy 5 bratry z každé kazatelské stanice. Scházet se budou podle potřeby. Jednání bude zachyceno zápisem. Ve své práci budou podléhat staršovstvu sboru.
10. Hospodářská rada bude společná pro celý sbor. Bude dbát o hospodaření ve všech místech, kde jsou kazatelské stanice, ale bude pamatovat i na ústřední potřeby správy sboru a ústředí církve. Bude spravovat církevní majetek a dbát o inventář. Ve své práci bude podléhat staršovstvu sboru.
11. Ve všech oblastech sborové práce bude kazatel správce sboru i staršovstvo postupovat podle ústavy Jednoty českobratrské v tom smyslu, aby se náboženský život sboru rozvíjel v souladu se zákony Československé republiky a se zásadami lidově demokratického zřízení.⁸³

V roce 1960 se konala konference kazatelů Jednoty českobratrské v Brně a dr. Jan Urban na ní přednesl referát na téma Nezdravé jevy v církvi současné doby. V tomto referátu se mezi

⁸³ Tamtéž.

jinými tématy i negativně zmiňoval o letničním hnutí v Jednotě. Ze znění referátu je patrný jeho velmi nepřátelský postoj k těmto projevům. Řekl např.: „*Říkají (letničtí), že se nechávají vést Duchem Božím, ale nejednou to není nic jiného než povolení všech vnitřních duševních zábran a vydání se proudu svévolného vnitřního prožitku. Chtějí ponechávat svobodu Duchu Božímu, ale nejednou se jedná jen o neukázněné „svobodné“ projevy lidské duše, lidského ducha.*“⁸⁴

V září roku 1961 podal dr. Urban stručnou zprávu Ministerstvu školství a kultury o situaci v těšínských kaz. stanicích Jednoty českobratrské. V této zprávě se již zmiňuje o vnitřním rozdělení sborů patrné zejména od letních měsíců tohoto roku. Píše: „*Daleko výrazněji než kdykoli předtím vyvstala mezi příslušníky sborů v Českém Těšíně (Dolní Žukov), Nebor a Hrádku ve Slezsku dvě protichůdná názorově se podstatně lišící křídla: jedno strážlivé a klidné, loajální vůči řádům naší církve i státním zákonům a opatřením, druhé silně letničního charakteru, vymykající se v mnohém církevním pořádkům a v ojedinělých případech i opatřením zákonným. Ke strážlivému křídlu patří jednak sbor v Karviné 2 (i kazatelská stanice v Karviné 1) a vedení i silná početní většina sboru v Hrádku ve Slezsku. Ke křídlu letničnímu se otevřeně hlásí sbor v Českém Těšíně (Dolním Žukově) a v Neborech (s kazatelskou stanicí v Oldřichovicích). Ideový představitel letničního křídla, žukovský laický kazatel A. Zagóra, jménem ostatních v poslední době otevřeně prohlašuje, že se s Jednotou českobratrskou nesžili a nikdy nesžijí, protože zásadně chtějí být letničtími.*“⁸⁵ V této zprávě dr. Urban také žádal ministerstvo o odloučení letničních z Jednoty českobratrské.

Na názory dr. Urbana reagoval ve své zprávě za rok 1961 sbor v Dolním Žukově. Píší, že „v duchovních věcech jsme skrze pana dr. Urbana nikdy nebyli pochopeni...“. Na závěr zprávy jsou velmi kritičtí a uvádějí, že: „*Rozhodli jsme se titulovat našeho kazatele ne bratrem, ale panem dr. Urbanem a před úřady jsme prohlásili, že ani s panem dr. Urbanem, ani s ostravskou radou nechceme mít nic společného. Náš postoj vzaly úřady v úvahu...*“⁸⁶ V této zprávě se však také zmiňují o pozitivnějších věcech, např. o tom, že již v létě 1961 proběhly dva vodní křty.

Dr. Urban pokračoval v korespondenci s ministerstvem, jak je patrné v dopisu z června r. 1963. V něm se vrací i k dramatickým událostem v roce 1960, kdy došlo k dočasnému uzavření modlitebny v Dolním Žukově. Tuto událost popisuje slovy: „*První otevřená krize mezi JČ a extremisty se objevila na počátku roku 1960, kdy v důsledku bouřlivé manifestační*

⁸⁴ URBAN, J., Nezdravé jevy v církvi současné doby, in *Historie letničního hnutí III*,... str. 125.

⁸⁵ URBAN, J., Zpráva o situaci v těšínských kaz. stanicích Jednoty českobratrské, in *Historie letničního hnutí III*, ... str. 129.

⁸⁶ Záznam ze života sboru Jednoty českobratrské v Dolním Žukově za rok 1961, in *Historie letničního hnutí III*, ... str. 133 – 134.

ilegální pobožnosti v Dolním Žukově dne 1. 1. 1960 (mluvilo tam 110 mladých lidí a pobožnost trvala plných 8 hodin) došlo k dočasnému uzavření modlitebny v Dolním Žukově. Extremisté (tímto slovem označoval letniční) označili za viníka tohoto zásahu JČ (zkratka Jednoty československé),

a to hlavně správce sboru dr. Urbana... Extremisté nastoupili nyní cestu směřující k osamostatnění v rámci JČ, a nebo dokonce k legálnímu ustavení samostatné letničářské církve na Těšínsku a v celé Československé socialistické republice.“ V dopise ministerstvu v roce 1960 se o uzavření modlitebny ani o ilegální pobožnosti nezmiňuje. O tři roky později již píše o plánovaném osamostatnění: „Doba od března 1960 až do května 1962 se vyznačovala přípravou k osamostatnění. V tomto úsilí nastoupili extremisté na několika liniích cestu k cíli. Využívali jednak:

- a) náboženského cítění věřících,*
- b) apelovali na jejich národnostní příslušnost a*
- c) zneužívali ve svůj prospěch i hospodářské a mezinárodně-politické situace.“⁸⁷*

Nebudu zde uvádět celý dopis, ale nemohu se nezmínit o ostrých slovech, které dr. Urban použil na závěr. Uvádí dvojí východisko ze vzniklé situace a kritizuje vedoucí letničních sborů, že terorizují věřící. Pro úplnost uvádím obě východiska:

„a) Rozhodnou-li se orgány státní správy k energickému kroku a zbaví vedoucí „starší“ sborů v Neborech a v Žukově další možnosti terorizovat věřící a zneužívat tak jejich náboženských citů, dá se reálně předpokládat, že JČ může začít novou etapu s novými vedoucími sboru v Neborech a snad později i v Dolním Žukově...

b) Rozhodnou-li se orgány státní správy v tom smyslu, že se vyhová žádosti o osamostatnění sborů v Neborech a v Žukově, ať už v jakékoliv formě, dostane se tak legální základny letniční náboženské společnosti... Nová případná letniční samostatná církev bude bezpochyby organizací anarchistickou a společnosti nebezpečnou.“⁸⁸

V roce 1963 oznámili téměř všichni členové ze sborů v Neborech a Dolním Žukově, a také někteří ze sborů v Hrádku ve Slezsku a Suché vystoupení z Jednoty. Ostatní v Jednotě zůstali.⁸⁹ Na podnět věřících ze Slezska, kteří v Jednotě zůstali, byl změněn její název roku 1967 na Církev bratrskou.⁹⁰ Ke změně názvu došlo z ohledem právě na polsky mluvící a slovenské sbory.⁹¹

⁸⁷ URBAN, D., Dopis k situaci v Neborech a Žukově, in *Historie letničního hnutí III, ...* str. 165.

⁸⁸ URBAN, D., Dopis k situaci v Neborech a Žukově, in *Historie letničního hnutí III, ...* str. 169.

⁸⁹ SPRATEK, D., *Probuzenecká hnutí na Těšínském Slezsku ve 20. století, ...* str. 7.

⁹⁰ SZYMECZEK, J., *Za slowem idź! (Historia jednego prorocstwa), Kalendarz Śląski, Český Těšín 2003.*

⁹¹ VOJTÍŠEK, Z., *Encyklopedie náboženských směrů v České republice, Portál, Praha 2004.*

Ti, kteří vystoupili v roce 1963 z Jednoty českobratrské vytvořili tři skupiny⁹² a celkově z Jednoty českobratrské vystoupilo asi 500 lidí. Dále postupovali následovně:

- 1 . skupina: Scházeli se hlavně ve sborovém sále v Žukově, který byl však později uzavřen a lidé byli vězněni.⁹³ Již po odchodu, r. 1963, usilovali založit novou církev pod názvem „Církev rozhodných křesťanů – letničních“ (RKL). Komunistický režim to však nedovolil a představitele rozhodných křesťanů nakrátko uvěznil.⁹⁴ K uvěznění došlo v roce 1964, kdy se konala konference v Neborech. Příslušníci StB na ní byli také přítomni a pohybovali se po sále. Zadrženo bylo 8 čelních představitelů. Podrobněji o tom popisuje Ondřej Byrt a Rudolf Bubík v knize Historie letničního hnutí III. Navzdory skutečnosti, že letniční nedosáhli v roce 1963 registrace, jejich činnost se v následujících pěti letech rozvíjela.

Tato skupina se později rozdělila na dvě části:

- a) Odešli na konci šedesátých let do Bieszczad v Polsku. Zmiňují se o nich v dalších částech práce.
- b) Zůstali ve Slezsku a snažili se o další zlegalizování svých setkání. Další pokus o registraci se datuje rokem 1977, úsilí o vytvoření vlastní církve bylo však dovršeno až roku 1989, kdy vznikla Apoštolská církev v České republice.⁹⁵ Ústředí církve se v prvních letech její existence nacházelo na Těšínsku.⁹⁶

2. skupinu tvořili ti, kteří vystoupili a neodešli do Polska, ale ani nepatřili ke druhé skupině. Patřilo zde pár rodin, které se domluvily a začaly se scházet v roce 1968 v kostelíku v Českém Těšíně. Kazatelem zde byl Stanislav Heczko. K této skupině se připojili i lidé z jiných církví.⁹⁷ Začátkem roku 1968 vzniká samostatný systematizovaný sbor v Českém Těšíně a s dvěma filiálními sbory v Hrádku a v Horní Suché.⁹⁸

2.1 Prorocství

⁹² Osobní rozhovor s kazatelem Církve bratrské, Tadeaszem Firlou, ze dne 26. 4. 2005.

⁹³ Osobní rozhovor s kazatelem Církve bratrské, Tadeaszem Firlou, ze dne 26. 4. 2005.

⁹⁴ SPRATEK, D., *Probuzenecká hnutí na Těšínském Slezsku ve 20. století*, ... str. 7.

⁹⁵ VOJTÍŠEK, Z., *Encyklopedie náboženských směrů v České republice*, ... str. 103.

⁹⁶ SPRATEK, D., *Probuzenecká hnutí na Těšínském Slezsku ve 20. století*, ... str. 7.

⁹⁷ Osobní rozhovor s kazatelem Církve bratrské, Tadeášem Firlou, ze dne 26. 4. 2005.

⁹⁸ Jubilejní sborník Církve bratrské, *Sto let ve službě evangelia 1880-1980*, ... str. 152.

Existují různé verze, co sehrálo hlavní roli v souběhu událostí, vedoucích k proroctví Josefa Konderly a následné emigraci. Podle Szymeczka⁹⁹, důležitou roli sehrála nejistá politická situace ve světě a hrozba jaderné války. Jestli měl přijít někdy konec světa, tak všechny znaky na nebi a na zemi směřovaly k právě se blížícímu konci světa. Pamětník Ondřej Wiselka uvedl¹⁰⁰, že k emigraci přispěly také nepříznivé náboženské podmínky v Československu. Jan Konderla zase uvádí¹⁰¹, že různí bratři měli na důvody k odchodu různé názory, např. utlačování polské národnosti, nebylo to ale rozhodující. Zajímavé však je, že např. v roce 1984 vyšel článek v novinách, ve kterém je uvedeno, že důvodem k emigraci byla touha Poláků ze Slezska navrátit se zpět do rodné země.¹⁰²

Rudolf Bubík však poukazuje na to, že šedesátá léta 20. století byla poznamenána probuzením uvnitř církve – Jednoty, které zasáhlo všechny generace sboru. Lidé se obraceli a prožívali křest Duchem svatým, Bůh připravoval půdu, aby mohl realizovat svůj plán s letničními na Slezsku. Proto nikdo nečekal, že Jan Konderla (podrobněji to popisují níže) přinese proroctví o odchodu.¹⁰³

Myšlenka přesídlení do Polska se podle pamětníků, kterými jsou např. Ondřej Wiselka¹⁰⁴, Ondřej Byrt nebo Jan Zalisz¹⁰⁵ zrodila na přelomu let 1961 a 1962. Mnoho bratří v tomto období obdrželo svědectví, že se mají přesídlit do Polska. Mezi těmi, kdo obdržel ono svědectví byli, např. Jan Pyszko, Rudolf Twardowski, Pavel Brojacz¹⁰⁶ nebo Josef Konderla (1891 - 1966), který se stal hlavní postavou těchto událostí. Dle syna, Jana Konderly otec prožíval už delší dobu, že skupina má odejít. Přemýšlel nad tím, protože se jednalo i o rodiny, děti, majetek atd. Nejednou při modlitbě i plakal. Přibližně půl až tři čtvrtě roku se tím trápil sám a nikomu o tom neřekl, ani doma. Jelikož se to v jeho srdci stále opakovalo, rozhodl se, že to musí někomu říci. Měl dva nebo tři bratry, ke kterým měl zvláštní důvěru a jim vše řekl.¹⁰⁷ V roce 1962 promluvil Josef Konderla i na shromáždění ve sborovém domě Rozhodných křesťanů v Neborech. Jeho ústy promluvil Duch svatý.

Jan Zalisz si velmi přesně pamatuje na proroctví Josefa Konderly. Byl také přítomen na onom shromáždění v Neborech a popsal mi proroctví slovy: „*Bratr Konderla měl*

⁹⁹ SZYMECZEK, J., Szkice z dziejów ruchu Stanowczych Chrześcijan, in *Přítel*, ... str. 7.

¹⁰⁰ WISELKA, O., Písemný materiál sepsaný před rokem 1980, str. 2.

¹⁰¹ BUBÍK, R., *Historie letničního hnutí III*, ... str. 135.

¹⁰² BYSZEWSKA, I., Wystarczy im się skrzyknąć, in týdeník „*Młody rolnik*“.

¹⁰³ BUBÍK, R., *Bieszczady* [online], 23. 6. 2004 [stáhnuto 5. 11. 2006], dostupný na:

<http://www.apostolskacirkev.cz/view.php?cislocianku=2004062301>.

¹⁰⁴ WISELKA, O., Repatriacja, strojopis sepsaný v letech 1984 - 1986.

¹⁰⁵ Osobní rozhovor z Janem Zaliszem, ze dne 14. 8. 2006.

¹⁰⁶ WISELKA, O., *Wola Piotrowa 1984 – 1986*.

¹⁰⁷ BUBÍK, R., *Historie letničního hnutí III*, ... str. 135 – 136.

proroctví, ve kterém hovořil o velkém černém mraku nebo dýmu, nacházejícím se nad Slezskem a Boží ruka nebo spíše Boží světlo, které svítilo někde na východě. Konkrétní místo nevedl. Na základě tohoto proroctví se začalo uvažovat o odchodu.¹⁰⁸ Dle jiných záznamů znělo proroctví více méně takto: „Boží lid na Těšínsku je pronásledovaný. Jeho existence je v ohrožení. Je třeba odtud odejít!“¹⁰⁹

Rudolf Bubík varuje, že je třeba rozeznávat mezi slovy proroctví, které pochází od Boha a slovy, které přidali lidé. Během diskusí i později v různých interpretacích se toto často zaměňuje a vznikají různé varianty.¹¹⁰

Syn Jan si však zcela přesně vzpomíná, že bylo řečeno pouze „musíte odejít“ a nebylo zmíněno žádné pronásledování.¹¹¹ Kam mají odejít, to již však neřikal.

Slova proroctví vedla k diskuzi, zda je proroctví zapotřebí porozumět a zda je třeba se ním vůbec zabývat.¹¹² Jan Konderla vzpomíná: „*Bratři, kterým se svěřil, řekli, že jde o velice vážnou věc, kterou je třeba říct více bratřím. Bratři se shromáždili v Neborech, bylo jich myslím dvacet čtyři. Byli tam bratři ze Suché, ze Žukova, z Hrádku. Pamatuji si to shromáždění, protože jsem tam byl také. Otec řekl: „Než začnu, nejraději bych poklekl před každým zvlášť a poprosil vás: To, co řeknu, projednej nejdřív se svým Pánem a pros ho, aby ti to sám osvětlil. Prosím vás, bratři, nemluvte o tom zatím ani se svými manželkami. Kdyby se to předčasně zveřejnilo, naděláme si velké problémy.“*“¹¹³

Bratří na shromáždění vzali slova proroctví velmi vážně a rozhodli se, že to zůstane v tajnosti. Hned ale na druhý den syn Jan potkal jednoho z bratří, jak šel na policii odevzdat průkaz a na smilování ho prosil, ať to nedělá. Ten bratr se však nedal odradit a šel na policii říct, že se chce vystěhovat. V té době nebylo ještě nic dohodnuto, dokonce ani u něho v rodině, proto způsobil trochu chaos.

Závěrem této části zacituji několik slov Jana Konderly: „*Pokud jde o vlastní proroctví, chtěl bych zdůraznit, že to nebylo něco jen tak ze vzduchu. A to kde a jaké místo se vybere, to nebylo ze strany otce, ale to pak bratři nějak dali dohromady, když jiní bratři přinesli další proroctví.*“¹¹⁴

¹⁰⁸ Osobní rozhovor z Janem Zaliszem, ze dne 14. 8. 2006.

¹⁰⁹ SZYMECZEK, J., Szkice z dziejów ruchu Stanowczych Chrześcijan, in *Přítel*, ... str. 7.

¹¹⁰ Osobní rozhovor s Rudolfem Bubíkem, ze dne 12. 2. 2007.

¹¹¹ BUBÍK, R., *Historie letničního hnutí III*, ... str. 136.

¹¹² SZYMECZEK, J., *Za slowem idź!*, ... str. 170.

¹¹³ BUBÍK, R., *Bieszczady* [online], 23. 6. 2004 [stáhnuto 5. 11. 2006], dostupný na: <http://www.apostolskacirkev.cz/view.php?cislocianku=2004062301>.

¹¹⁴ Tamtéž, str. 137.

2.2 Rozhodnutí k odchodu

V 60. letech rostla nespokojenost s Jednotou a záhy po proroctví veřejně oznámili, že s ní přerušují veškerý kontakt. Nespokojení členové ihned založili komisi, která měla po zvážení všech možností ujasnit vizi dalšího setrvání. Nakonec zvítězila vize sborové emigrace.¹¹⁵ Nevěděli však, kam mají odejít a proto vyslali zvědy do Německa a Polska, aby tam zjistili možnosti emigrace do těchto zemí. Rozhodli se pro odchod do Polska, když se dozvěděli, že polská vláda dělá nábor osadníků do jihovýchodního Polska na Bieszczady.¹¹⁶ Myšlenka odchodu velmi pobouřila československé státní orgány zejména poté, když obdrželi žádost 400 věřících o umožnění emigrace z Československa.

To však vláda nemohla dovolit a uskutečnilo se několik setkání, např. v roce 1963 přijal zástupce Svazu premiér československé vlády Viliam Široký. Další setkání bylo téhož roku v Ostravě.¹¹⁷ Všechna setkání byla však bezvýsledná.

Když skupina vystoupila v r. 1963 s Jednoty českobratrské, snažila se o zaregistrování nové církve, pod názvem Církev rozhodných křesťanů – letničních. Místo registrace však byli členové zatčeni a uvězněni.¹¹⁸ Díky těmto událostem se stala slova proroctví jasnější.

Dr. Urban píše v jednom z dopisů Ministerstvu školství a kultury, z listopadu 1963, o myšlence stěhování do Polska toto: „*Rozruch kolem stěhování do Polska navenek ustal. Uvnitř nejužšího kruhu žukovských a neborských starších ještě doznívá. Ojedinělá nová proroctví z podzimních měsíců t. r. vyzývající k dalšímu jednání o emigraci byla, jak se zdá, labutím zpěvem“ dřívějšího nadšení. Mnozí z dřívějších „emigrantů“ začali opět opravovat své domy, obdělali svá pole, a jsou dokonce i jedinci, kteří se netají radosti z toho, že se nakonec do Polska nedostali. Šíří se uklidňující verze, že proroctví o stěhování byla sice pravá, ale vztahují se na pozdější dobu. Nálada je asi tato: Čekejte, jestliže ne teď, možná v brzké budoucnosti, možná až naše děti, ale půjdeme jednou přece!*“¹¹⁹

Tento zdánlivě pasivní postoj k emigraci změnil článek v novinách v roce 1964. Polské noviny, „Trybuna Robotnicza“, zveřejnily výzvu k osídlení opuštěných území v Polsku po 2.

¹¹⁵ SZYMECZEK, J., Szkice z dziejów ruchu Stanowczych Chrześcijan, in *Přítel*, ... str. 7.

¹¹⁶ BUBÍK, R., *Bieszczady*, [online], 23. 6. 2004 [stáhnuto 5. 11. 2006], dostupný na: <http://www.apostolskacirkev.cz/view.php?cislocclanku=2004062301>.

¹¹⁷ SZYMECZEK, J., *Za slowem idž!*, ... str. 177.

¹¹⁸ Tamtéž str. 178.

¹¹⁹ URBAN, J., Zpráva o současné situaci v těšínské oblasti, in *Historie letničního hnutí III* ... str.194.

světové válce.¹²⁰ Jan Zalisz mi sdělil¹²¹, že jeden bratr našel noviny, ve kterých bylo napsáno, že hledají 1000 rodin na osídlení v Bieszczadech. Místo popisu „Božího světla“ na východě přibližně odpovídalo poloze Bieszczad. Rozhodli se proto odejít právě tam.

Vůči státu však postupovali opatrněji. Žádosti o vystěhování podávali individuálně. Před rokem 1968 však nemohl opustit Československo nikdo. Lidé psali různé dopisy, přihlášky, vyřizovaly se pasy, ale vše bez úspěchu. Z těch, kdo měli československou státní příslušnost, neodešel nikdo. Prvními osadníky byli proto polští věřící. Např. Karel Kupka měl polský pas, polskou státní příslušnost, proto mohl odejít ještě před Pražským Jarem.

Po Pražském Jaru 1968 se k polským rodinám mohli přidat i ostatní, ještě asi 100 rodin. Celkem emigrovalo kolem 500 osob¹²² hlavně z Žukova, Nebor, ale i části Hrádku a Suché.¹²³ Tito věřící byli schopni pro zachování čistoty svého přesvědčení mnoha věcí – opustit rodné domy a hledat v neznámém světě nový, lepší život. Nedokázali se smířit se situací, že vláda pošlapala jejich práva.¹²⁴

Jan Zalisz, dle vlastních slov, neutíkal před náboženskými problémy, nebo pronásledováním, i když tím byl ovlivněn. Aby bylo zřejmé, jak vypadalo takové „pronásledování“ ze strany státních orgánů, uvádím zde příběh právě Jana Zalisze, který odešel jako mladý muž:

„Když jsem chodil do osmé třídy základní školy, podal jsem si přihlášku na gymnázium v Českém Těšíně. Bohužel jsem nebyl mezi přijatými. A důvod? Třídní učitelka mi sdělila, že přišlo negativní vyjádření z úřadu, že patříme do nějaké sekty. Ve stejný den večer za mnou přišel jeden pán a ptal se na rodiče. Ti se však v tu dobu účastnili shromáždění v Neborech. Já jsem musel hlídat sourozence, protože jsem byl nejstarší. Ten pán, jmenoval se Pustówka, se mně ptal, kam jdu na střední školu. Když jsem mu sdělil své problémy, měl pro mě nabídku. Pokud mu slíbím, že tři roky, tedy po dobu mého navštěvování střední školy, nebudu se účastnit bohoslužeb, zítra mi ve škole oznámí, že jsem přijat. To jsem nemohl slíbit, protože půl roku před tím jsem uvěřil a nehodlal jsem své tehdejší rozhodnutí měnit ani kvůli škole. Později jsem zjistil, že v Českém Těšíně otvírají zkušebně 9. třídu, tak jsem nastoupil tam... Z ní jsem se dostal díky dobrému průměru na ono gymnázium, ale pořád jsem tam měl problémy kvůli své víře.

Studoval jsem třetím rokem na gymnáziu a matka tam chtěla přihlásit i mého, o 3 roky mladšího, bratra Vladka. Ředitel si jí zavolal a řekl: Jak bychom mohli přijmout vašeho

¹²⁰ Tamtéž.

¹²¹ Osobní rozhovor s Janem Zaliszem, ze dne 14. 8. 2006.

¹²² SZYMECZEK, J., *Za slowem idź!*, ... str. 177.

¹²³ Osobní rozhovor s kazatelem Církve bratrské, Tadeášem Firlou, ze dne 26. 4. 2005.

¹²⁴ SZYMECZEK, J., *Za slowem idź!*, ... str. 178.

*mladšího syna, když už 3 roky pracujeme bezúspěšně na starším synu. Představte si, co by to byla za ostuda pro školu, kdyby se po čtyřech letech studia na našem gymnáziu přihlásil třeba na teologii! Matka nelenila, vzala všechny potřebné papíry, přešla na druhou stranu hranice a v Cieszynie přihlásila bratra na tamní gymnázium. Byl přijat bez problémů.*¹²⁵

Nechci zde popisovat celý příběh Jana Zalisze. I přes velké problémy se mu však nakonec podařilo vystudovat i vysokou školu. Když se však naskytla možnost odejít do Polska, neváhal.

Pro většinu věřících to bylo velmi těžké rozhodnutí. Např. Ondřej Byrt z Horní Suché se zabydlel v nově opraveném domě, když musel řešit otázku emigrace. Velmi se modlil o znamení, zda je do Bieszczad opravdu posílá Bůh a zda tam má také odejít. Na vše dále vzpomíná: *„Když jsem šel jednou z práce, vnitřní hlas mi říkal, že pokud se mnou bude chtít odejít i manželka, aniž bych ji přemlouval, tak mám odejít, protože je to Boží vůle. Když jsem vstoupil do domu, hned jsem sdělil manželce, že uvažuji také o emigraci a ta s tím naprosto souhlasila.*“ Proto i Ondřej Byrt s rodinou odešel.¹²⁶

Ne všichni emigrovali kvůli náboženským problémům. Mnoho, hlavně mladých lidí, šlo např. kvůli rodičům. Jan Zalisz, rozhodnutí své i většiny mladých lidí humorně přiblížil slovy: *„Představovali jsme si kovboje, který jede na koni a to nás lákalo.*“¹²⁷

Byli ale i takoví, kteří si své původní rozhodnutí odejít rozmysleli a zůstali v Čechách. Všichni emigranti, kteří odešli do Polska, však osobně pocítili, že mají odejít. Byli i tací, kteří by raději odešli, cítili ale, že jejich místo je na Slezsku. Mezi těmito lidmi byl např. Rudolf Bubík.¹²⁸ V první fázi si myslel, že má také odejít, později však cítil, že má zůstat a že s ním má Bůh jiné plány.

Nejideálnějším časem k emigraci bylo období let 1968 až 1970. Během těchto let se mohli bez problémů vystěhovat. Polskou republikou byli přijatí a výjimečným způsobem se s nimi jednalo, také za speciálních podmínek přijali polské občanství. Existovaly však určité sporné otázky mezi českou a polskou vládou, které mnozí využívali a nechávali si i české občanství. Proto od jara 1970 začaly vznikat problémy. Získání polského občanství bylo totiž spojeno s možností odkoupení půdy od státu.¹²⁹ Jan Zalisz se oficiálně přestěhoval v roce 1970 a byl prvním, kdo se musel při odjezdu zřici české státní příslušnosti. *„Za několik dní po mém příjezdu zde mě navštívil policista a musel jsem mu ukázat „vystěhovalecký“ pas, který mají lidé bez státní příslušnosti. Tento pas mi odvezl a já jsem zde žil půl roku bez dokladů.*

¹²⁵ Osobní rozhovor s Janem Zaliszem, ze dne 14. 8. 2006.

¹²⁶ Osobní rozhovor s Ondřejem Byrtem, ze dne 16. 8. 2006.

¹²⁷ Osobní rozhovor s Janem Zaliszem, ze dne 14. 8. 2006.

¹²⁸ Osobní rozhovor s Rudolfem Bubíkem, ze dne 12. 2. 2007.

¹²⁹ Dle poznámky Ondřeje Byrta.

*Nikomu to však nevadilo. Až najednou někdo někde vydal svolení, že zde mohu žít a získal jsem polskou státní příslušnost. Vyřízení občanského průkazu šlo potom rychle a získal jsem ho v roce 1972.*¹³⁰

¹³⁰ Osobní rozhovor s Janem Zaliszem, ze dne 14. 8. 2006.

3. SOCIÁLNÍ SITUACE EMIGRANTŮ PO PŘÍCHODU

3.1 Historie Bieszczad

Bieszczady jsou nepříliš velkým regionem, který se rozprostírá na jihovýchodě Polska. Do konce 1. světové války zde žilo velmi různorodé obyvatelstvo, převažovali Ukrajinci, tzv. Lemkové, pak Poláci a Židé, těch žilo ve větších vesnicích až 50 %. Co se týče náboženství, převažovali věřící řecko – katolické církve, pak zde byla skupinka pravoslavných a Poláci vyznávali římsko – katolickou víru. Protestantů byla jen hrstka a poslední skupinou byli štundisté (pentekostalisté)¹³¹.

Během 2. světové války ukrajinští obyvatelé vedli otevřený boj s cílem likvidace Poláků. Po válce v r. 1944 na to navázala organizace UPA (Ukrajinská Povstalecká Armáda) v čele s Stefanem Banderou. Členové byli podle svého velitele nazýváni „banderovci“ a cílem této skupiny bylo svržení polské vlády. Během této akce velmi krutě masakrovali polské obyvatelstvo. Nenávist byla tak silná, že i manželé ze smíšených polsko – ukrajinských manželství vydávali své protějšky na smrt. Na území Bieszczad bylo spáleno kolem 120 vesnic a mnoho z nich zůstalo pouze na mapě, byly bez jediného obyvatele.¹³²

Ve stejné době však na tomto území existovala ještě jedna tajná organizace, kterou vedl major Zubryda. Jeho lidé přepadávali policejní stanice, vlaky, pátrali po projíždějících funkcionářích s cílem je zabít.

Tato anarchie skončila až v roce 1947, kdy skupina majora Zubryda zavraždila generála Świerczewského.¹³³ Pozůstatky ukrajinského obyvatelstva byly vysídleny do Ruska nebo na západní a severní území Polska. Osídlování pozůstalých území na Bieszczadech šlo však velmi pozvolna a mnoho, zejména odlehlejších vesnic, zarostlo trávou a křovím, někde po celkovém vypálení zarůstaly jen pozůstatky základů dřevěných chalup.

Na přelomu padesátých a šedesátých let na tomto území vznikl Závod dřevního průmyslu a záhy byla postavena železniční trať pro převoz dřeva. I nadále zde byl nedostatek jakéhokoliv průmyslu a možností výdělků, mnozí odjížděli do Ameriky.

¹³¹ podle výrazu „biblische Stunde“, tedy „biblická hodina“, což je něco, co římskí katolíci neznají a co evangelikály (a často protestanty obecně) odlišuje od katolíků. Výraz „padesátníci“ ukazuje na letniční, tedy pentekostalisty (Letnice jako padesátý den po Velkonocích).

¹³² Písemný záznam Ondřeje Wiselki, Osadnictwo w Bieszczadach, sepsaný před rokem 1980, str. 1 - 2.

¹³³ Tamtéž.

Na těchto územích se nikdo nechtěl usídlit, protože se nacházela cca 20 km od hlavní silnice oddělené od okolního světa řekou Wisłok, přes kterou v těch místech nevedl žádný most,¹³⁴ přístupnost byla velice obtížná.

Nesmím přehlédnout církve na tomto území, před příchodem emigrantů.

V Sanoku vznikl před 2. světové válce sbor pod Církví metodistů, s centrem v Przemysle. Později přešel pod Sjednocenou evangelikální církev. Sbor jako takový se však rozpadl, protože vedoucí osoby odjely do Ameriky. Zůstaly pouze samostatné osoby. V této době existence sboru, jelikož patřil k letničním, byla příznačná proroctví. Jedním z nich bylo, že na území Bieszczad přijdou a přijedou automobily nebo vlakem lidé z Čech a budou se zde usazovat. Když se pak začali usazovat první osadníci, navštívily je dvě sestry ze Sanoka a na vlastní oči se přesvědčily o pravdivosti předchozích proroctví.¹³⁵

3.2 Osídlení

Hlavním vedoucím celé akce byl především Adam Kupka z Ustroně. Ten několikrát jezdil do Sanoka a Leska a domlouval prodej pozemků se Zemědělskou bankou. Banka navrhla několik opuštěných vesnic a Kupka spolu s dalšími se na ně jeli podívat. Jelikož tyto vesnice byly dlouho opuštěné a zarostlé, nedojeli až tam, museli k nim dojít pěšky. Snažili se najít vesnici, která měla splňovat tři podmínky: Měla být zcela neosídlená, protože se chtěli vyvarovat konfliktů s původními obyvateli. Chtěli, aby nebyla příliš vzdálená od zpevněné silnice. Kdyby silnice byla daleko, nemohli by přivážet stavební materiály. Třetí požadavek souvisel s polnostmi kolem vesnice. Neměly by být nakloněné ve velkém úhlu, aby je mohli i nadále, stejně jako na Slezsku, upravovat traktory. Během dne prošli cestou necestou i přes hory 12 km, prohlédli si všechna místa, ale nic odpovídajícího jejich požadavkům nenalezli. Našla je však policie, kterou informovali pracovníci PGR (Państwowe Gospodarstwo Rolne), že po horách blízko hranic se pohybují nějaké cizí osoby.

Podruhé přijeli vybrat místo o několik týdnů později. Tentokrát byli na motorkách, které byly pro dané podmínky vhodnější. Banka v Sanoku navrhla další varianty. Vybrali Piotrowu Wolu, která leží 22 km jižně od Sanoka. Okolo 18 km silnice do Bukowska již bylo zpevněno a pouze 4 km tvořila polní stezka. Wola Piotrowa se nachází za obvodem Bieszczad, díky tomu jsou zde mírnější vyvýšeniny. Co se týče předchozích obyvatel vesnice, pouze na okraji bydlel jeden zemědělec, a tak usoudili, že to nebude problém, jelikož oni budou dominantním

¹³⁴ BYSZEWSKA, I., Wystarczy im się skrzyknąć, in týdeník „*Młody rolnik*“, r. 1984.

¹³⁵ BYRT, O., *Eksodus*, nepublikovaný text.

společenstvím. Karel Kupka vypráví: „*Chodili jsme celý den, protože jsme si chtěli to místo dobře prohlédnout.*“¹³⁶ Dalšími vesnicemi, které vybrali, byly Horní a Dolní Puławy a Wisłoczek, nacházející se na jih od Rymanowa.

Nejdříve se na Bieszczady mohli nastěhovat věřící z polské strany hranice, protože československá vláda nepovolila odchod obyvatel. Až po Pražském Jaru 1968, kdy se situace uvolnila i pro věřící z Československa, mohli emigrovat. Každá rodina, která měla v úmyslu emigrovat, musela podat žádost o „Vystěhovalecký pas“ spolu se slibem, že nezanechají v Československu žádné dluhy. Pak museli ještě odevzdat na celní úřad seznam věcí, se kterými počítali při emigraci. Když měli vyřízené všechny formality, mohli objednat nákladní vagóny, nejčastěji ze stanice Český Těšín a zavolat celníky ke kontrole zavazadel během balení a nakládání do vagónu.¹³⁷

Příjezd rodin z Československa byl pro obyvatelé bieszczadských vesnic nezvyklý. Zemědělství zde bylo zastaralé, Poláci nepoužívali žádné stroje, takže když přijeli noví osadníci s traktory, sledovali je s nedůvěrou.

Daniel Brózda popisuje, že v okolních obcích lidé situaci vnímali takto: „*Na začátku nás považovali za blázny, legrační lidi, protože nejen, že jsme byli jinověrci, ale také lidé, kteří zanechávají svůj majetek a usidlují se někde v horách. Traktor? Vždyť traktorem udusají zemi a nic z ní nebude! A ještě ke všemu nemají žádné zkušenosti! Naštěstí negativní postoje rychle zmizely a dokonce nám začali v případě potřeby pomáhat.*“¹³⁸

Vesnice bylo třeba vystavět od základů. První osadníci se objevili v roce 1966 v Woli Piotrowej. Byli to Ondřej Pietroszek a Adam Kupka z Ustroně a Karel Kupka z Dolního Žukova. Karel Kupka líčí své první dny na Bieszczadech takto:

„*Na Bieszczady jsem přijel 15. nebo 16. listopadu 1966 a spali jsme v baráčkách. Časem jsme vedle postavili ještě další, ve které jsme měli krávu a koně. Díky tomu jsme měli vlastní mléko. Možná se divíte, že jsme se přistěhovali až v listopadu. Během zimního období jsme zařídili hodně věcí na úřadech a s příchodem jara jsme chtěli začít stavět. Měl jsem hotové už i plány. Když přišel architekt, divil se, že chceme stavět tak veliký chlév, myslel si, že to přeháníme a přitom dnes nám už nestačí. Nejdříve jsem v prvním roce postavil chlév a u něho dva malé pokoje. Jeden sloužil jako kuchyň a druhý jako ložnice.*“¹³⁹

¹³⁶ Nепublikované poznámky pana Byrta.

¹³⁷ BRÓZDA, J., *Krótki zarys przebiegu emigracji i osiedlenia*, strojopis, rok není uveden.

¹³⁸ GAJDZICA, K., *Nasi w Bieszczadach*, ... str. 180.

¹³⁹ Osobní rozhovor s Karlem Kupkou, ze dne 13. 8. 2006.

Na začátku každá rodina stavěla dřevěný baráček, ve které bydleli a zároveň pracovali na stavbě domu. Přitom ještě stihli zasít obilí a pěstovat brambory, kde to jen bylo možné. Každý se snažil rozvíjet hospodářství, jak jen mohl.

Jiří Wiselka, syn prvního starosty Woli Piotrowej Ondřeje Wiselki, potvrzuje výše napsané a přidává zimní historku, která ukazuje na počáteční obtíže: „*První osadníci na začátku spali pod stany, potom si postavili baráček. Ráno se probudí a vidí – všude sníh. Bylo ho tolik, že ani dveře nemohli otevřít. Museli vylézt oknem, uvolnit sněhem zaváté dveře a pak narychlo předělávali dveře, aby se otvíraly dovnitř a už je nemohl sníh zablokovat.. Rozlehlá holá plocha způsobovala, že vítr smetl sníh do údolí a tam vše vysoko zavál. Aby mohli načerpat vodu z potoka, museli vykopat šachtu dolů a po žebříku do potoka slézt. Všechno jídlo bylo nutno nosit ručně z Bukowska. K tomu všemu měli hodně hospodářského zvířectva, které bylo třeba nakrmit, přivést potravu. A cesty de facto nebyly.*“¹⁴⁰

Jiří Wiselka popsal, kolik bylo v roce 1967, tedy v době, kdy se přistěhovali, zděných domů: „*V Bukowsku byla zděná pouze budova školy, policie a vězení. Tyto budovy byly postaveny před válkou a přežily různé válečné a poválečné pogromy. A zděná byla ještě jedna soukromá budova. To bylo všechno.*“¹⁴¹

V tomto roce se začalo i se stavbou zděných domů. „*Měli jsme tady klid se stavebním dozorem, nejsou žádné kolaudace, jako v Čechách*“ vzpomíná Jiří Wiselka. – „*Jak si kdo postavil, tak měl. Dnes se trochu předpisy mění a taková libovůle už není, i když kdybych posunul stěnu např. o dva metry, to se nic nestane.*“¹⁴² Nejdříve postavili 7 hospodářských budov s obytnou částí, ve které byl pokoj a kuchyň. Tyto domy postavili: Adam a Karel Kupkovi, Ondřej Pietroszek, Pawel Śliwka, Jan Gabryś, Jan Czyż a Ondřej Wiselka. Po uvolnění situace v Československu v roce 1968 začali přijíždět hlavně čeští obyvatelé a usazovali se především ve Wisłoczku a Puławach.¹⁴³

Mnozí lidé přijížděli nejdříve jen na pár dnů, aby pomohli těm prvním se zabydlet, postavit baráček nebo zasít pole a až po několika letech se přistěhovali na trvalo. Uvádím výpověď Jana Kotase, který se s rodinou usadil v Puławach: „*Byl srpen roku 1968. Tentokrát jsem musel vzít v zaměstnání dovolenou, abych opět jel do Puław. Byli jsme značně zapojeni ve věci přesídlení se na trvalo. Po částech jsme si pro to vytvářeli podmínky. Bylo zapotřebí dokončit byty pro první osadníky, kteří se chtěli v příštím roce nastěhovat. Vzali jsme si*

¹⁴⁰ GAJDZICA, K., *Nasi w Bieszczadach*, ... str. 179 a nepublikované materiály pana Wiselki.

¹⁴¹ Osobní rozhovor s Jiřím Wiselką, ze dne 15. 8. 2006.

¹⁴² GAJDZICA, K., *Nasi w Bieszczadach*, ... str. 185.

¹⁴³ Písemný záznam Ondřeje Wiselki, *Osadnictwo w Bieszczadach*, sepsaný před rokem 1980, str. 2.

potraviny na deset dní a vydali se na cestu.“¹⁴⁴. Ondřej Wiselka popsal situaci lidí, kteří se nastěhovali do Wisłoczka a Puław, tedy dalších dvou vesnic. Ta byla zcela katastrofální. Cestou do Dolních Puław nebyl žádný most a když se chtěli lidé dostat z Dolních do Horních Puław, museli osmkrát projíždět řeku Wisłok.¹⁴⁵

Stavba domků probíhala kolektivně, jeden druhému pomáhal. Všichni se stali nepostradatelní: jeden byl malířem, druhý zámečníkem a další třeba elektrikářem, vzájemně si proto pomáhali. Karel Kupka to potvrzuje slovy: *„Mě se jednou ptali až ve třetí vesnici: Jak vy to stavíte ty domy. Kdo má peníze staví, ale i ten kdo nemá, staví. Odpověděl jsem: Řekl bych vám to, ale nevím, zda to pochopíte. Když mám např. základy hotové, připravím všechn materiál potřebný pro další práci. Přinesu jim i desky, aby je nemuseli nosit. V domluvený den všichni ve vesnici nastoupí a vše udělají. Dobře, ale jak to zaplatíte? Říkám mu: Moje manželka dá dobrou svačinu, oběd, další svačinu a já pak řeknu „děkuji“. A oni na to: Tak to je ta vaše víra. Ale já jsem šel druhý den k sousedovi a tam jsme pomáhali. Tímto způsobem jsme postavili jeden dům za druhým.*“¹⁴⁶

V Puławach a Wisłoczku se usadili lidé z Československa a ve Woli Piotrowej je část z Polska a část z Československa.¹⁴⁷

Jan Zalisz, který se s manželkou přistěhoval do Wisłoczka, popsal své první pocity slovy: *„S manželkou jsme si koupili pole. Mělo 13 hektarů, ale pouze 1 hektar jsme mohli používat. Na ostatním území byl les a křoví. Museli jsme si to sami upravit. Byla to válka člověka s lesem, křovím, atd.*“¹⁴⁸

Osadníci neměli příliš zkušeností se zemědělstvím. Informace získávali z různých zdrojů, nejvíce však z knih. Traduje se i jeden vtíp, který všem vypráví: když se otelila první kráva, běželo se z hospodářské budovy do domu, bralo knihu s police, otevřelo se ji na odpovídající straně a – zpět do práce.¹⁴⁹

Daniel Brózda z Puław potvrzuje statečnost přistěhovalců: *„Tady v okolí byla hrozně nízká kultura. Ke všemu naši lidé vůbec nebyli zemědělci, pracovali v železárnách nebo v nějakých jiných závodech. Také nebyli svázáni s tradicemi, což je určité plus, protože se to někdy může ukázat jako mylné. Začínali prakticky od základů. Brali knih a dívali se, jak*

¹⁴⁴ Nepublikovaná výpověď p. Kotase, kterou jsem od něj obdržela sepsanou, dne 14. 8. 2006.

¹⁴⁵ Materiály pana Wiselky, které nebyly publikovány.

¹⁴⁶ Osobní rozhovor s Karlem Kupkou, ze dne 13. 8. 2006.

¹⁴⁷ Písemný záznam Ondržeje Wiselky, sepsaný před rokem 1980, str. 2.

¹⁴⁸ Osobní rozhovor s Janem Zaliszem, ze dne 14. 8. 2006.

¹⁴⁹ BYSZEWSKA, I., Wystarczy im się skrzyknąć, in týdeník „Młody rolnik“, r. 1984.

*se dojí kráva, kdy a jak dlouho dojit, jak ji otelit atd. Využívali současnou literaturu, poznávali moderní technologické postupy a zemědělské výroby a uváděli je do praxe.*¹⁵⁰

V zemědělství těžce sbírali drahocenné zkušenosti a mnohdy po nezdařených pokusech museli úrodu zaorat a začít znova. V prvním roce např. zaseli ječmen. Vyrostl velice hezký ale nic z něj neměli. Neuvědomili si totiž jeden problém – škůdce z lesa. Kvůli divočákům a jelenům nemohli sázet např. brambory. Jednou, když posadili brambory, elektrický strašák sice odehnal divočáka, jelen ho ale přeskočil a úrodu poničil.¹⁵¹

Wilhelm Zalisz vzpomíná: *„Ještě v Česku jsme nakoupili pár strojů a příslušenství... Na traktor nestačily peníze. No a tady, do toho kraje, jsme přišli jako osvícení lidé. I když většina z nás nebyla zemědělci, pouze hutníky a pracovníky s železem, jak říkají Češi. Měli jsme velký kombajn Bizon a kombajn tady měl jen POM (Pracowniczy ośrodek maszynowy – Státní „strojní“ ústředí). Na mlátičce zde mlátilo většinou devatenáct lidí, a my jsme měli mlátičku na čtyři – pět lidí a dokonce by vymlátili i dva. Siláž – to tady v okolí nikdo neznal. A naši to znali s české literatury.*¹⁵²

Nejdříve stavěli hospodářské budovy a domy, pak se začaly stavět silnice, mosty, vodovody a elektrifikace vesnice. Dalším nelehkým úkolem byla rekultivace a meliorace pozemků a pastvin. I přes všechny počáteční potíže byly výsledky velmi dobré: dva koně na tři vesnice (ostatní samé traktory), specifická stavení – hospodářské budovy spojené s obytnými (aby nemuseli daleko chodit), telefon u starosty a další výhody a modernizace, o kterých píšu v následující kapitole.

Ondřej Byrt také říká, že ani silnice prakticky neexistovaly. *„Když chtěl někdo dojet k autobusu do Bukowska, musel si obout gumáky a v Bukowsku je přezout za normální obuv a gumáky uschovat u místních v Bukowsku.*¹⁵³

„Silnice byla v tak hrozném stavu, že po ni nešlo převést plnou vlečku štěrku, muselo se nakládat pouze poloviční množství,“ – říká Jiří Wisełka a dodává „Silnice neexistovala, byla to pole a kudy se dalo, tudy se jelo. Občas tam byl nějaký kámen nebo voda. Rok 1967 byl slunečný a velmi horký, což byla výhoda, protože jsme mohli přijíždět bez problémů. Ale jinak, když napršelo a projel po cestě několikrát traktor, jistě si dovedete představit, jak to vypadalo. A k tomu silnice byla níže položená než pole, voda z polí stékala na ní. Až v roce 1969 úřady rozhodly, že nám udělají silnici. Navezli štěrk, trochu to zpevnili a jezdilo se nám lépe. Otec byl v té době starostou a setkal se s vedoucím společnosti, která měla výstavbu

¹⁵⁰ GAJDZICA, K., *Nasi w Bieszczadach*, ... str. 180.

¹⁵¹ BYSZEWSKA, I., *Wystarczy im się skrzyknąć*, in týdeník „Młody rolnik“, r. 1984.

¹⁵² GAJDZICA, K., *Nasi w Bieszczadach*, ... str. 180.

¹⁵³ Materiály Ondřeje Byrta, které nebyly zveřejněny.

silnic na starosti. Ten mu říká: Pane Wiselka, v této pětiletce s vaší silnici není počítáno, takže s ní nic dělat nebudeme. Otec hned tentýž den odjel do okresního města a sdělil jim situaci, že nemůžeme dojet. Oni měli vždy nějaké peníze navíc a dali příkaz, že mají navozit a zpevnit tu silnici. Bylo to začátkem týdne a v už v neděli auta vozila štěrk a silnici zpevňovala. Někdy bylo nutné různé věci doslova vyběhat, polské společenské klima však vůči přistěhovalcům bylo příznivé a tyto věci se daly zařídit. V těch dalších dvou vesnicích měli horší podmínky, vesnice byly dále od hlavní silnice a obyvatelé museli několikrát přejíždět přes řeku, kde nebyl žádný most a zvláště při zvýšené hladině vody byl přejezd riskantní nebo nemožný. Tam měli pořádnou silnici postavenou až později.¹⁵⁴ Dále dodává: „Když jsme se přistěhovali, nebyla tady elektřina, telefon a silnice, byla tady jen spousta much a čmeláků. Nedalo se to vydržet.“

Záhy po příjezdu pořádali o elektrifikaci. Úředníci tomu nemohli uvěřit a ptali se ji, k čemu jim bude elektřina, když tam není ještě ani jeden dům. Emigranti jim odpověděli: „To si myslíte, že budeme vše dělat ručně?“¹⁵⁵

O začátcích elektrifikace vypráví Jiří Wiselka¹⁵⁶: „Pan Ondřej Wiselka (otec Jiřího) a další spoluosadníci založili elektrifikační komisi a zpětně ještě získali termínovanou půjčku 15 tisíc zlotých. Postavili síť elektrického napětí do vesnice a vše si pečlivě zaznamenali a zaplatili ze svých peněz. To byl tzv. společný čin. Časem region elektrickou síť převzal a elektrický proud zapojil a 1. listopadu 1967 už u nás bylo světlo a to bylo nesmírnou výhodou. Pro srovnání jen uvedu, že v jedné z okolních vesnic, jmenuje se Kamiennie, byla zavedena elektrická síť teprve v roce 2004 nebo 2005.“

Ani ve školách neměly děti jednoduché podmínky pro vzdělávání. Vypráví o tom Jana Brózda, která se s rodiči přistěhovala do Puław a nastoupila zde do osmé třídy základní školy.

„Ve třídě byla zima, protože tam měli rozbitá kachlová kamna, když se v nich zatopilo, přišerně kouřily, až jsme se ve třídě dusili, místo opravy pece se prostě netopilo. Seděli jsme v rukavicích, kabátech, a při tom bylo třeba něco napsat, bylo to nemožné. Mokrý boty se nepřezouvaly a žádné papuče nebyly. Úroveň výuky byla slušná, z polštiny jsme ale byli lepší než místní žáci, ti měli hodně problémů s pravopisem. Úplně beznadějně to bylo se záchody, neměli ani latríny, nic, jen klacek nad hnojem k držení, aby při patřičné tělesné potřebě žák do exkrementů nespádl. Teprve když naši otcové pronajali takový starý domek, kde jsme bývali celý týden, abychom měli blíže do školy a začali stavět suché WC, přišla se podívat

¹⁵⁴ Osobní rozhovor s Jiřím Wiselką, ze dne 15. 8. 2006.

¹⁵⁵ JABLONOWSKI, H., Wspólnota zielonoświątkowców, in *Ekspres reporterów*, r. 1984.

¹⁵⁶ Osobní rozhovor s Jiřím Wiselką, ze dne 15. 8. 2006.

*polovina vesnice, co to ti Češi provádějí za inovace: stavějí budky. Potom je také jiní postavili, neboť zjistili, že je to dobrý zlepšovák. Možná mají pravdu ti kteří tvrdí, že určitou kulturu a vyšší standart jsme tam vnesli my.*¹⁵⁷

Co se týče občanství přistěhovalců, tak v prvním období dostali všichni přistěhovalci polskou národnost. Výjimkou byli jen ti, kteří si chtěli ponechat původní. Ti pak dostali Karty Trvalého pobytu. V pozdějších obdobích se to zařizovalo formálně. Přistěhovaný si musel opatřit uvolnění z české národnosti a potom podat žádost na „Komendę Wojewódzką“, aby mu byla přiznáno polské občanství.¹⁵⁸

Ale: „*I když je Polsko skoro ve stech procentech katolické, bylo mnohem více tolerantní.*“ – vrací se do šedesátých let Daniel Brózda – „*Tam byl komunismus, tady byl komunismus, avšak v Polsku byla větší náboženská svoboda. Aby někomu dělali problémy s přijetím na vysokou školu – to tady nebylo.*“¹⁵⁹ Pan Wiselka tato slova potvrdil.

3.2.1 Náboženství osadníků

Osadníci přinesli do Polska i svou víru. První modlitební setkání se konalo v domku u Karla Kupki. V tomto domečku bydlely pospolu tři rodiny.

Když se zabydleli, chtěly úřady, aby se přidružili ke Zjednoczonemu Kościołu Ewangelicznemu (volný překlad: Sloučená evangelikální církev). Osadníci však s tímto připojením váhali, protože měli již zkušenosti s připojením k Jednotě českobratrské, a také věděli od letničních z Těšínského Slezska, kteří již patřili k této církvi, že se její centrála snaží působit na charakter bohoslužeb a předkládat své formy.

Poslali první dopis ohledně registrace na Krajský úřad, církevní oddělení v Rzeszowie, ale 26. února 1968 obdrželi zamítavou odpověď.

Rozhodnutí o zaregistrování podali v r. 1969 na Úřadu pro náboženství (orig. Urząd ds. Wyznań) v Rzeszowie. Úředník jim tehdy pouze řekl: my o vás víme, dělejte si ty své bohoslužby - a nic se nedělo několik let.¹⁶⁰

¹⁵⁷ GAJDZICA, K., *Nasi w Bieszczadach*, ... str. 181.

¹⁵⁸ WISELKA, O, nepublikované záznamy z let 1984 - 1986.

¹⁵⁹ GAJDZICA, K., *Nasi w Bieszczadach*, ... str. 186.

¹⁶⁰ BYRT, O, *Działalność sakralna*, nepublikované materiály.

Než došlo k zaregistrování úřady, neměla skupina organizační strukturu po duchovní stránce, pouze po stránce administrativní, tj. v každé vesnici byl vybírány vedoucí, tzv. Sołtys na čtyři roky. Tento vedoucí mohl být znovu zvolen do této funkce.¹⁶¹

Karel Kupka mi vyprávěl zajímavou příhodu, která se stala hned první jaro, co byli Češi v Bieszczadech a svědčí o propojenosti víry osadníků z každodenním životem: „*Jel kolem naší vesnice z Bukowska sedlák se senem, na kterém měl hrábě. Hrábě mu spadly, aniž by o tom věděl. Přijel domů a nařiká, že si bude muset koupit nové, protože bez nich nemůže nic dělat. Když jel zpět, uviděl svoje hrábě postavené na kraji silnice a velice byl překvapen, cože tady bydlí za lidé, že si nevzali hrábě.*“¹⁶²

Nesmím opomenout ani to, že na začátku ženy chodily v sukních, slušně oblečené, žádný muž nekouřil a nepili alkohol. Ten společně s cigaretami nebyl ani nikde v obchodech k dostání. Dokonce ve vesnicích neexistovala žádná hospoda, stejně by do ní nikdo nechodil. Chalupy a chlévy, stejně tak i auta se nezamykaly, ve vsi se nekradlo.

Přistěhovali se však do komunistického státu, kde věřící římskokatolické církve tvořili podle různých odhadů, v průměru 95 % celé populace. Jak je proto možné, že mohli svobodně vyznávat svou víru?

Odpověď je zcela jednoduchá. Od roku 1956 spatřovaly komunistické úřady v reprezentantech jiných vyznání tichého společníka v boji s hierarchií římskokatolické církve. Důsledkem bylo vzájemné napětí mezi církvemi, shromážděnými v Polské ekumenické radě, a hierarchií římskokatolické církve.¹⁶³

V 60. a 70. letech získala nekatolická vyznání mnohem více práv než předtím, i když v některých případech je možné tento proces pozorovat již od konce 50. let.

Dekret z 31. prosince 1956, proti kterému římskokatolická hierarchie důrazně protestovala, povolil nekatolickým vyznáním rozsáhlé misijní aktivity. Souhlas s využitím společného zákona ze srpna 1949 pro církve a náboženské komunity, v němž si režim udělil mj. výsadu spolurozhodování o personálním obsazení sdružení, hlavně však potvrzování jejich statutů, vyústil v legalizaci dalších členů Polské ekumenické rady v letech 1958 - 1970. Vůči nekatolickým církvím a vyznáním úřady neuplatňovaly příliš restriktivní daňovou politiku. Komunisté, kteří se soustředili na boj s římskokatolickou církví, si mohli dovolit být

¹⁶¹ JABLONOWSKI, H. Wspólnota zielonoświątkowców, in *Ekspres reporterów*, r. 1984.

¹⁶² Osobní rozhovor s p. Karlem Kupkou, ze dne 13. 8. 2006.

¹⁶³ ZARYN, J. Náboženská mozaika v PRL, in sborník *Mezi dvěma transformacemi Československo a Polsko 1947(1948)-1989*, ... str. 223.

tolerantnější k menšinovým vyznáním. Např. evangelíci byli podporováni ze státního rozpočtu, a také od svých německých krajanů.¹⁶⁴

Dalším důkazem toleranční atmosféry vůči nekatolickým vyznáním bylo vydání článku, v roce 1985, nazvaného „Musíte se narodit znovu“¹⁶⁵ (originální název „Musicie się na nowo narodzić“) v týdeníku sjednocené polské komunistické strany. Tento článek popisuje situaci osadníků na Bieszczadech patnáct let po usazení. Podrobněji se ale o tomto článku zmíním v následující kapitole.

I osadníci potvrzují tento kladný postoj komunistické strany k nim a říkají, že jim Polská lidová republika poskytla různé úlevy. Pochvaloval si to i Wilhelm Zalisz z Wisłoczku: *„Musím říci, že komunisté v tomto případě poskytli dobré podmínky. Např. byly problémy se stavebním materiálem, ale my jsme je neměli. POM nám zajistil přemístění ze stanice na místo zdarma, traktory a nákladními auty, splátky za zemědělské práce i dopravu v prvních několika letech nám vynášely jen 25 %. Půjčku pro osídlenec do 300 tisíc zlotých bylo třeba začít splácet až 15 letech. Pozemky po 10 - 12 hektarech se dostávalo za symbolické peníze a po letech jejich hodnota mnohonásobně vzrostla.“*¹⁶⁶

3.2.2 Jak na vystěhování reagovalo okolí v Československu?

„Sousedé nemohli pochopit, že někdo dobrovolně rezignuje z blahobytu, aby začal hospodařit, počínaje od základní rekultivace. Když odjížděli, tak jim často říkali, že je tam snědí vlci.“ To jsou časté výpovědi osadníků. Podle Jiřího Wisełki¹⁶⁷ si okolí myslelo, že zešíleli. Jejich názor byl, že se jim něco stalo, zešíleli a odcházejí do Bieszczad. Názor změnili až tehdy, když se přijeli podívat na návštěvu za nimi.

Odchod byl pro mnohé dosti bolestivý, protože došlo i k rozdělení rodin. Na obou stranách mohlo být také nedorozumění, ale dobré motivace – např. snaha zabránit rozdělení sborů, rodin a oproti tomu budování duchovního života. Po čase se však smířili a hledali k sobě cestu.¹⁶⁸

¹⁶⁴ Tamtéž, ... str. 224.

¹⁶⁵ MUNIA, A, Musicie się na nowo narodzić, in týdeník polské sjednocené komunistické strany „Podkarpacie”, vydaný 14. 2. 1985.

¹⁶⁶ GAJDZICA, K., *Nasi w Bieszczadach*, ... str. 180.

¹⁶⁷ Osobní rozhovor s Jiřím Wisełką, ze dne 15. 8. 2006.

¹⁶⁸ Osobní rozhovor s kazatelem Církve bratrské, Tadeášem Firlou, ze dne 26. 4. 2005.

Byli však i takoví, kteří se rozloučili pouze z několika lidmi či rodinami, které dobře znali a jinak zprávu o odchodu nerozšiřovali. Mezi ně patřil např. Karel Kupka. Ten také vzpomíná¹⁶⁹, že z okolních vesnic si mysleli, že na nových přistěhovalcích vydělají, když jim postaví domy atd. Pak ale byli velmi překvapení, když jsme si začali stavět sami.

A na závěr jedna zajímavost. Emigrante měli velmi rádi papriku, ať už červenou, či zelenou. Po příchodu do Bieszczad začali tuto potravinu vyhledávat, avšak na novém území ji lidé neznali. Když přijel jeden osadník do obchodu, kde papriku prodávali, koupil hned několik kilogramů. Prodavačka se ho s údivem zeptala, odkud přijel. „*Z Woli Piotrowej.*“ odpovídá muž. „*Ano, protože pouze vy kupujete větší množství papriky.*“ odvětila prodavačka.¹⁷⁰

Hlavní vlny emigrace se uskutečnily v letech 1968 – 1970. Věřící v Bieszczadech založili tři vesnice, celé na křesťanských principech podle svého chápání.¹⁷¹ Spjovala je nejen náboženská jednota, ale také těžká dřina v prvních dnech pobytu. Přišli spolu a i přesto, že se již dříve znali, museli ve zdejších těžkých podmínkách vytvořit výjimečně solidární skupinu. To bylo podmínkou přetrvání a přežití.

¹⁶⁹ Osobní rozhovor s p. Karlem Kupkou, ze dne 13. 8. 2006.

¹⁷⁰ Dle výpovědi Ondřeje Byrta, 16. 8. 2006.

¹⁷¹ Osobní rozhovor s kazatelem Církve bratrské, Tadeášem Firlou, ze dne 26. 4. 2005.

4. PROMĚNY SKUPINY EMIGRANTŮ

V těchto dnech se připravuje vydání dvou knih Historii letničního hnutí, ve kterých autor Rudolf Bubík podrobně zpracovává historii Bieszczad od osídlení věřícími z Československa. Bohužel do doby odevzdání této práce zatím nevyšly, proto jsem je zde nezpracovala. I přes to jsem měla dostatek jiných materiálů, ze kterých jsem čerpala.

4.1 Sociální proměny

Tvrdé životní podmínky, které byly na Bieszczadech v době příchodu věřících ze Slezska, jsem popsala ve 3. kapitole. Jak probíhal život rodin na novém území dál?

V této kapitole se budu snažit věnovat pozornost jednotlivým vesnicím a děním v nich. Nejpodrobněji ale budu popisovat vesnici Wola Piotrowa, byla založena jako první a podařilo se mi o ní sehnat nejvíce informací.

Po usazení w Polsku tamní úřady velmi dbaly na nové osadníky. To dokazuje i půjčka 250 – 300 tisíc zlotých s úrokem 1 %, kterou obdržela každá rodina. Bylo to velmi mnoho, což dokládají i tehdejší ceny, např. jedna kráva stála 5 tisíc zlatých a jedna cihla zlatý. Osadníci se ale obávali, zda se jim půjčku podaří splatit, přestože splatnost byla 15 let a prvních 5 let nemuseli platit žádné poplatky. Krátce před termínem splacení však došlo k inflaci a prudce klesla hodnota zlotých, 300 tisíc již nebyl žádný problém splatit.

Wola Piotrowa

Tato vesnice je největší ze tří vesnic osídlených lidmi ze Slezska. Před 2. světovou válkou měla 64 domů,¹⁷² nyní má 56¹⁷³ popisných čísel a kolem 350 obyvatel.¹⁷⁴

Poslední rodiny se tam přistěhovaly v roce 1970. Poté zde již nebylo místo a další přistěhovalci se usazovali v Puławach a Wisłoczku.

Po příchodu si každý musel své pole zrekultivovat. Měli k tomu sice několik strojů, ještě se ale hodně využívalo koní. Modernizace ale postupovala velice rychle, stroje byly lepší a rychlejší. Ve vesnicích byly organizovány hospodářské porady s účastí zootechnika nebo agronoma. Povinně museli osadníci absolvovat kvalifikační školení a po složení závěrečných zkoušek obdrželi účastníci Průkaz klasifikovaného zemědělce.

¹⁷² Materiály Ondřeje Byrta, které nebyly publikovány.

¹⁷³ Osobní rozhovor s Karlem Kupkou, ze dne 13. 8. 2006.

¹⁷⁴ GAJDZICA, K., *Nasi w Bieszczadach*, ...str. 186.

Úřady se staraly i o výběr šlechtěného osiva, aby bylo odolné vůči nemocem a škůdcům a dávalo co nejvyšší výnosy. Velkou inovací bylo zavedení centrálního chovu nosnic pro reprodukci. Líheň v Sanoku dodávala usedlíkům vylíhlá kuřátka, množství se lišilo podle toho, kolik byl každý schopen odchovat. Kohouty prodávali chovatelé na trhu v Sanoku, o slepičky se starali i v době, kdy začaly snášet vajíčka, která zpětně dávali líhni v Sanoku. Po vylíhnutí kuřátek se koloběh znovu opakoval. Časem však došlo ke změně předpisů s tímto chovem museli obyvatelé Woli přestat.

Na začátku chovalo drůbež až 15, v roce 1973 již pouze 6 zemědělských usedlostí. Obyvatelé vesnice byli ochotni přijmout operativně různé návrhy a změny, nebránili se proto ani chovu prasat, pěstování a zpracování lnu, řepky nebo cukrové řepy.¹⁷⁵

Na začátku museli obdělávat pole, stavět domy, potřebovali ale také dodělat silnici, která tehdy končila v Bukowsku. Hned v roce 1970 zpevnili štěrkem silnici z Horního Bukowska až do vesnice. Další důležitou událostí, kterou zrealizovali v tomto roce, bylo zapojení telefonu ke starostovi. Telefon však neplatil starosta, nýbrž Veřejný pojišťovací institut (Powszechny Zakład Ubezpieczeniowy).

O rok později, v roce 1971, bylo prodlouženo autobusové spojení do Woli Piotrowej, původně vedlo ze Sanoka do Bukowska a obyvatelé museli chodit do Bukowska k autobusu 4 km pěšky, což zvláště v zimě bylo obtížné, někdy např. bylo v poli vidět vlky.

V letech 1972 – 1975 byla provedena meliorace podmáčených polí. Do vesnice přijel před meliorací vedoucí katastrálního úřadu a po shlédnutí pozemků prohlásil, že zdejší půda je tak podmáčená, že se nehodí k osídlení a je ji třeba odvodnit. Nejdříve geodézie vypracovala projekty všech pozemků k melioraci.¹⁷⁶ Poté přijela skupina z Melioračního podniku v Jasně a provedla melioraci velmi levně.¹⁷⁷

V roce 1974 dokončila firma WODROL stavbu vodovodu a již od ledna 1975 ho obyvatelé využívali.¹⁷⁸

Ještě několik poznámek ke stavbě domů. Domy, které emigranti stavěli, byly na místní poměry veliké a měly hned i první patro. Karel Kupka mi o tom řekl: „*Lidé z okolních vesnic se nám divili, proč stavíme domy na patro. Já jsem však uvažoval, že když postavím přízemní*

¹⁷⁵ BYRT, O., *Bieszczady*, sepsaná výpověď z 2. 3. 2007.

¹⁷⁶ Nepublikované materiály Ondřeje Byrta.

¹⁷⁷ WISELKA, O., *Osadnictwo w Bieszczadach*, nepublikované materiály.

¹⁷⁸ WISELKA, O., *Osadnictwo w Bieszczadach*, nepublikované materiály a materiály Ondřeje Byrta.

*dům, budu v něm sice bydlet, ale až se syn ožení, bude muset stavět další dům. Proto je lepší hned postavit na patro, aby se tam vešly dvě rodiny.*¹⁷⁹

V roce 1974 již stálo ve vesnici 25 hospodářských domů a poslední dva se dokončovaly. Všechny domy měly 2 podlaží, 6 až 8 pokojů s koupelnami, popř. ústředním topením. Nesmím opomenout ani vybavení hospodářství. Nikde nechyběl traktor, ve vesnici bylo 13 secích strojů, 3 rozmetadla, 1 stříkačka, 8 traktorových a 12 koňských žácích strojů, 10 mlátiček, 18 vyorávačů brambor atd. V žádné stodole nechyběl větrák k sušení sena vzduchem.¹⁸⁰ Šest zemědělců již v té době mělo osobní automobily a v každém hospodářství byl motocykl.¹⁸¹

Wola Piotrowa byla i důležitým dodavatelem mléka, což je zřejmé i z článku „Wola Piotrowa po siedmiu latach“ v místním tisku z roku 1974. Tento článek výstižně popisuje, jak tato vesnice vypadala. „*Po sedmi letech je Wola Piotrowa vesnicí, o které je slyšet nejen v Bieszczadech. Když jsme se zeptali v Krajském Svazu Mlékárenských Družstev (Wojewódzkim Związku Spółdzielni Mleczarskich) v Rzeszowie, která vesnice odevzdá nejvíc mléka, bez zaváhání odpověděli – Wola Piotrowa. V minulém roce zemědělci této vesnice dodali 110 tisíc litru mléka. Krajský úřad uvádí tuto vesnici na vedoucích příčkách v chovu dobytka. Nachází se zde také specializované ovčí hospodářství a do nedávná zemědělci z Woli Piotrowej pokrývali 50 % poptávky drůbeží líně v Sanoku.*“¹⁸² Každoročně má Wola Piotrowa stejnou produkci mléka, jakou má celý zbytek okresu Bukowsko, který zahrnuje 900 zemědělských hospodářství.¹⁸³

Mezi osadníky byl i jeden učitel, díky němuž byla otevřena v letech 1970 – 1976 čtyřletá základní škola. Později však byla škola uzavřena a děti musely dojíždět do školy v Bukowsku.¹⁸⁴ Děti byly svážené do školy v Bukowsku z okolních vesnic školním autobusem.¹⁸⁵

Dalšími důležitými akcemi bylo zkvalitnění silnice přes vesnici v roce 1979 a o tři roky později se začal stavět modlitební dům. Podrobněji to však popíšu ve druhé části této kapitoly.

¹⁷⁹ Osobní rozhovor s Karlem Kupkou, ze dne 13. 8. 2006.

¹⁸⁰ ŚWIDERSKI, A., Siedem lat temu było tu puste pole, in *Gromada rolnik Polski*, Nr. 132 ze 4. XI. 1973.

¹⁸¹ Tamtéž, ... str. 19.

¹⁸² ORLIŃSKA, E., Wola Piotrowa po siedmiu latach, in *Gospodarski chów zwierząt*, Miesięcznik Spółdzielności Mleczarskiej, Nr. 8 z r. 1974, str. 17.

¹⁸³ Tamtéž, ... str. 18.

¹⁸⁴ WISEŁKA, A., *Osadnictwo w Bieszczadach*, nepublikované materiály.

¹⁸⁵ Nepublikované materiály Ondřeje Byrta.

Ani v Polsku však nebylo vše ideální. Stávalo se, že „státní instituce“ neměly peníze nebo jim některé úřady nebyly zcela nakloněny. Emigranti se však tímto nedali zastrašit a vymýšleli různé triky, jak toto změnit. Když už např. nevěděli, jak co nejdříve zrealizovat dokončení silnice do Woli, vymysleli zfilmování reklamního filmu o práci buldozeru v lesních podmínkách a pozvali k tomu televizi. Buldozerem pracovali zdarma a o filmový štáb, který vše natáčel, se osadníci pečlivě starali. Dokončovací práce po natáčení provedli muži z vesnice a pak již zbylo jen položit asfaltový koberec.¹⁸⁶

Problémy však byly i mezi emigranty. V roce 1975 jedenáct obyvatel Woli založilo vlastní Zemědělské družstvo. Nikdo je k tomu nepřemlouval, tento nápad pocházel z jejich vlastní iniciativy a dokresloval tehdejší situaci. Zakladatelé viděli budoucnost družstva velmi slibně, následný spor s obyvateli nedaleké vesnice Tokarnia však existenci družstva ukončil. Je to smutná kapitola Woli, družstvo již neexistuje.¹⁸⁷

A jaký byl vztah osadníků k úřadům? Plně je akceptovali a nijak se je nesnažili podvést, úřady jim oplácely vstřícným postojem. Jako příklad uvedu, že v roce 1983 přijel do Woli Piotrowej náměstek ministra zemědělství. Poté, co pohovořil s obyvateli, obdržel region 30 dalších traktorů: 14 pro vesnici (Společenství) a ostatní pro kraj. Vedoucí úřadu z Bukowska připisoval úspěch návštěv způsobu argumentace přistěhovalců.

Puławy

Puławy se dělí na Dolní a Horní a osadníci se usadili v obou částech. Vesnice se nacházejí více v horách než Wola Piotrowa. Při příjezdu do Dolních Puław se první osadníci museli brodit přes řeku, jelikož zde nebyl žádný most. Dalším problémem byla silnice s Dolních do Horních Puław, která vedla osmkrát přes potok, který se vlévá do řeky Wisłok.

Před 2. světovou válkou ve vesnici bylo 109 popisných čísel.¹⁸⁸ Prvním emigrantem a novým obyvatelem byl Vladislav Folwarczny z Žukova a nyní ve 23 domech žije kolem 150 osob.¹⁸⁹

V Puławach a Wisłoczku byly značně odlišné hospodářské podmínky než ve Woli Piotrowej. Emigranti v Puławach se věnovali hlavně stavbě silnice, mostů a domů a nikoliv různým inovacím v zemědělství.

¹⁸⁶ JABLONOWSKI, H., Wspólnota zielonoświątkowców, in *Ekspres reporterów*, r. 1984.

¹⁸⁷ BYRT, O., Bieszczady, sepsaná výpověď z 2. 3. 2007.

¹⁸⁸ Nepublikované materiály Ondřeje Byrta.

¹⁸⁹ GAJDZICA, K., *Nasi w Bieszczadach*, ...str. 183.

I když průměrná rozloha hospodářství byla několik hektarů, v horských podmínkách nebylo možné vše obdělávat. Např. Jiří Śliwka hospodařil, dle článku z roku 1984,¹⁹⁰ pouze na 10 hektarech z celkových 18 hektarů, na zbylých plochách byly louky a pastviny.

Silnice do Puław prakticky neexistovala. Před osídlením lidmi ze Slezska sice byly zaznamenány v mapě, jednalo se ale pouze o formanské cestičky, tehdy zarostlé a neupravené se spoustou kamení a výmolů, v nepříznivém počasí sama obrovská kaluž. Trasa z Woli Piotrowej do Puław nebo Wisłoczka byla ze začátku přes 60 km dlouhá. Postupem času docházelo k jejímu zkracování díky vyhledávání a zpevňování zkratk, které byly následně asfaltovány. V letech 1974 – 1976 postavili na řece Wisłok přehradu, která zadržovala vodu pro Krosno a k ní byla vedena hezká silnice.

Další možností spojení mezi Wolou Piotrowou a Puławami byla hezká hřebenová procházka, ta však trvala 2,5 hodiny.

V roce 1974 byl vystavěn most přes Wisłok, čímž je nynější trasa z Woli Piotrowej zkrácena na třetinu původní délky.¹⁹¹

Dalším problémem byla elektrifikace. V lednu 1970 zažádali osadníci o elektrifikaci, začali vyřizovat potřebné formality a v říjnu téhož roku již projekt zrealizovali.¹⁹²

Když už byli všichni trochu zabydleni, začali přemýšlet nad školou. Měli dvě možnosti: Buď přihlásit děti do Sanoka, kde byl internát, nebo do Sieniawy, která byla sice podstatně blíže, internát tam ale nebyl. Nakonec přišli na nápad v Sieniawie pronajmout dva pokoje a založit soukromý „internát“ s vlastními pečovatelkami. Díky tomu mohly děti přijíždět domů každý týden.

Časem se situace změnila více ve prospěch dětí, neboť v roce 1984 již měly na výběr školy dvě a to v Sieniawie a v Pastwiskach. Někteří rodiče ale vozili děti až do Rymanowa, byla tam totiž hudební škola.

Dle článku z roku 1984¹⁹³ se v Puławach ročně prodalo přes 200 tisíc litrů mléka, přitom zde bylo jen 23 hospodářství. Jen pro srovnání, prodej podobného množství mléka měla vesnice Klimkówka, ve které bylo kolem 300 hospodářství. Za účelem sběru mléka zrekonstruovali starou budovu, ve které dříve bydleli první osadníci. Sběrna mléka vznikla 1. června 1978. Mléko zde přiváželi vozkové (orig. wozacy) z Dolních i Horních Puław a z Wisłoczka a bezprostředně ho odebíral sanocký Mlekárenský závod.¹⁹⁴ Před založením

¹⁹⁰ BYSZEWA, I., Wystarczy im się strzyknąć, in *Młody rolnik*, 16. – 30. 12. 1984.

¹⁹¹ BYRT, O., Bieszczady, sepsaná výpověď z 2. 3. 2007.

¹⁹² ZATORSKI, R., Z gorącej cegły mrowali domy, in *Profile* nr. 3, r. 1974.

¹⁹³ JABLONOWSKI, H., Wspólnota zielonoświątkowców, in *Ekspres reporterów*, r. 1984.

¹⁹⁴ BYRT, O., Bieszczady, sepsaná výpověď z 2. 3. 2007.

sběrný mléka, mléko vozili vozkové v konvích (později traktorem) do Rymanowa, kde z něj dělali sýr. Lidé ráno konve vystavili před dům, vozkové je posbírali a jeli. Na křižovatce počkal vozka z Puław kolegu z Wisłoczka, aby mohl přebrat i jeho konve a tak se jezdilo každý den za každého počasí. Ondřej Byrt z Woli Piotrowej popsal jednu takovou cestu slovy: *„Pamatuji si na jednu prožitou příhodu, bylo to v době, kdy se mléko sváželo ještě do Rymanowa. V Puławach jsem se zdržel a nikdo nejel do Woli Piotrowej, musel jsem tam proto přespat a ráno jet s „mlékařem“. Ráno bylo hodně sněhu, silnice zaváté a k tomu ještě vítr. Dělal se však vše proto, aby se mléko odvezlo. Broněk Bruk vlastnil sněhový pluh, jel před námi a zprůjezdňoval nám cestu. Na křižovatce jsme se zastavili a přelévati mléko z Wisłoczka do větších konví, abychom vše mohli vzít sebou. Byla to neuvěřitelná scéna, která se těžko popisuje. Mléko vyšplíchávalo i mimo konve a to vše se dělo během mrazu a sněhové bouře.“*¹⁹⁵

Sběrna mléka byla dobrovolná a dodávala více mléka než celý okres. V druhé části budovy vznikla ošetřovna, která byla potřebná pro osadníky i pracovníky v lese. Pracovala v něm místní ošetřovatelka. Ošetřovna později zanikla.¹⁹⁶

V této vesnici jako první v regionu byl postaven baráček, který sloužil jako přechodné bydliště příchozím rodinám, než si postavily vlastní dům. Domeček měl čtyři pokoje a mohly zde bydlet 4 rodiny. Později byl využíván k rekreacím.¹⁹⁷

Wisłoczek

Další ze tří „slezských“ vesnic byla osídlena o něco později. Ve Woli Piotrowej již nebylo místo, proto se lidé usazovali v Puławach a Wisłoczku. Nachází se západně od Woli, ve vzdálenosti přibližně 25 km a patří do jiného okresu než Wola. Zatímco Wola patří do okresu Bukowsko, Puławy a Wisłoczek do Rymanowa.

Wisłoczek je vzdálen asi 7 km od Puław. Před 2. světovou válkou ve vesnici bylo 120 popisných čísel.¹⁹⁸ V sedmdesátých letech 20. století se zde usadily hlavně rodiny z Nebor a Konské.¹⁹⁹ Žije zde kolem 140 osob.

¹⁹⁵ BYRT, O., Bieszczady, sepsaná výpověď z 2. 3. 2007.

¹⁹⁶ BYSZEWA, I., Wystarczy im się strzyknać, in *Młody rolnik*, 16. – 30. 12. 1984.

¹⁹⁷ ZATORSKI, R., Z gorącej cegły murowali domy, in *Profile* nr. 3, r. 1974.

¹⁹⁸ Nepublikované materiály Ondřeje Byrta.

¹⁹⁹ GAJDZICA, K., *Nasi w Bieszczadach*, ...str. 183.

Když zde přišli první osadníci, museli přebrodit osmkrát řeku Wisłok, aby se dostali do své vesnice.²⁰⁰

Historii měli podobnou jak obyvatelé Puław, Jan Zalisz vzpomíná: „Nejdříve jsem si upravil pozemek, poté započal se stavbou chléva pro 20 kusů dobytka. Přijela za mnou na návštěvu známá a divila se, že to stavím příliš velké, že uvidím za pár let. A za několik let byl tento chlév malý a musel jsem stavět větší. Nyní máme družstvo, ve kterém jsou chlévy pro 150 kusů dobytka.“²⁰¹

V tomto Zemědělském družstvu rodiny Zaliszů je Jan Zalisz vedoucím. Družstvo rodina založila v osmdesátých letech a v roce 1993 došlo k jeho rozdělení. Švagr Jana Zalisze se rozhodl odloučit od původního družstva a vyžádal si zcela zdarma polovinu majetku. V letech 1993 – 1995 existovaly dvě mlékárny, ale v roce 1995 ta druhá zkrachovala. Jak pan Jan Zalisz vzpomíná, znovu zpět odkoupili pozemky, krávy, chlév a budovy... „Když jsme se před tím rozdělili, neobdrželi jsme za to nic a teď jsme to museli znovu zaplatit. Zadlužili jsme se. Přijali jsme zpět 2 osoby, které se staraly o krávy.“²⁰² V roce 2000 začali stavět novou stáj, která byla dokončená v roce 2001.

Po 2. světové válce bylo území Polska zdevastované a většinou byly všude jen ruiny. Na obnovu nebyly peníze. V rámci možností se však stavěly a obnovovaly nejdříve města. Ve vesnicích bylo stavebním materiálem dřevo a kámen, většina lidí si ani to nemohla dovolit. Byla zde velká bída a nikdo neměl na komfort v domácnosti. Dalším problémem bylo, že nikdo nechtěl stavět z obavy před další válkou. „Proč bychom měli stavět, když se začátkem další války opět přijdeme o všechno?“ ptali se.²⁰³

Když původní obyvatelé viděli, že přijíždějí noví osadníci a staví si patrové domy, navíc v politice se v té době už také neděly žádné převratné změny, sebrali odvahu do nové výstavby. Emigranty ze Slezska označovali, že jsou Amerikou.²⁰⁴

Wola Piotrova, Puławy i Wisłoczek se podstatně lišily od okolních vesnic. Většinou bylo zvykem, že centrem vesnic byla hospoda. Emigranti však žádnou hospodu nevybudovali, nikdo by tam stejně nešel. Dokonce se ani v obchodě neprodával žádný alkohol a cigarety.

²⁰⁰ Osobní rozhovor s Janem Zaliszem, ze dne 14. 8. 2006.

²⁰¹ Osobní rozhovor s Janem Zaliszem, ze dne 14. 8. 2006.

²⁰² Osobní rozhovor s Janem Zaliszem, ze dne 14. 8. 2006.

²⁰³ BYRT, O., Bieszczady, sepsaná výpověď z 2. 3. 2007.

²⁰⁴ BYRT, O., Bieszczady, sepsaná výpověď z 2. 3. 2007.

Wilhelm Zalisz, z Wisłoczka to potvrzuje slovy: „*V celé naší skupině nejsou zloději, podvodníci, ani nejsou, kromě několika výjimek, alkoholicí. Auto je možné nechat nezamčené, naši dokonce ani i přes noc nezamykají auta, vědí, že tady nejsou zloději...*”²⁰⁵

4.2 Duchovní vývoj

Od samého začátku se zde souběžně s prací konaly bohoslužby v soukromých domech.²⁰⁶ První setkání se konalo v usedlosti Adama Kupki. V tomto domku zároveň bydlely tři rodiny. Další bohoslužby probíhaly v hospodářské budově Karla Kupki. Později se bohoslužby vystřídaly v domech různých rodin.

Když se osídlili, chtěly úřady, aby se přidružili ke Zjednoczonemu Kościołu Ewangelicznemu (volný překlad: Sloučená evangelická církev). Osadníci však s tímto připojením váhali, měli již zkušenosti s připojením k Jednotě českobratrské, a také věděli od letničních z Těšínského Slezska, kteří již patřili k této církvi, že se její centrála snaží působit na charakter bohoslužeb a předkládat své formy.

Poslali první dopis ohledně registrace na Krajský úřad, církevní oddělení v Rzeszowie, ale 26. února 1968 obdrželi zamítavou odpověď.

Rozhodnutí o zaregistrování podali v r. 1969 na Úřadu pro náboženské otázky (orig. název Urząd ds. Wyznań) v Rzeszowie. Úředník jim tehdy pouze řekl: „My o vás víme, dělejte si ty své bohoslužby,“ - a nic se nedělo několik let.²⁰⁷ Registrace byla však pro skupinu důležitá, protože až po zaregistrování mohli jako skupina získávat a prodávat nemovitosti, vystupovat na veřejných místech nebo vydávat knihy.²⁰⁸

I když všichni odcházeli ze Slezska jako letniční, došlo na Bieszczadech k rozkolu a 28. ledna 1973 se část věřících oddělila a začala se scházet v jiném domě. Toto skupinu zasáhlo učení Williama M. Branhama. Zmíním se o nich později, nyní chci sledovat hlavní motiv.

Na začátku sedmdesátých let se v Polsku změnilo rozdělení krajů. Věřící se znovu obrátili ohledně registrace na Úřad pro náboženské otázky, tentokrát do Krosna, a to v květnu 1976.

²⁰⁵ GAJDZICA, K., *Nasi w Bieszczadach*, ...str. 185.

²⁰⁶ Autor neuveden, *Informace o Woli Piotrowej* [online], datum neuvedeno [citováno dne 5. 5. 2005], Neoficiální Web Woli Piotrowej, dostupné na: <http://wolapiotrowa.chsi.pl/index.php/pages/p/10/Informacje%20ogólne>.

²⁰⁷ BYRT, O., *Działalność sakralna*, nepublikované materiály.

²⁰⁸ BYRT, O., nepublikované materiály.

Dne 10. června 1977 však obdrželi dopis od ředitele úřadu, že celou věc předali Úřadu pro náboženské otázky ve Varšavě. Nic se však nedělo. V srpnu 1979 znovu obnovili žádost a následně jeli delegáti z Bieszczad do Varšavy, psali znovu dopisy na úřady.

Pře registrací neměli žádnou organizační strukturu po duchovní stránce, pouze po stránce administrativní, tj. v každé vesnici byl vybírán vedoucí, tzv. sołtys na čtyři roky. Tento vedoucí mohl být znovu zvolen do této funkce.²⁰⁹

Po mnoha intervencích došlo teprve 9. ledna 1981 k registraci Protestantského společenství bieszczadského regionu (orig. název Protestancka Wspólnota Regionu Bieszczadzkiego). V pozdějším období se v názvu promítl i název „letniční“. Od 12. srpna 1988 se oficiálně nazývali Evangelikální letniční společenství (orig. název Ewangeliczna Wspólnota Zielonościwkowa)²¹⁰ se sídlem ve Woli Piotrowej.

Dne 11. ledna 1981 se konala ustavující konference v Puławach. Bohoslužby zatím stále probíhaly v soukromých domech. Každá vesnice si chtěla postavit vlastní sborový dům. Shodně s rozhodnutími statutu vybrali vedení církve: radu sboru (např. ve Woli Piotrowej tvoří sedm bratří), představeného sboru, nad nimi stála rada Společenství a její předseda.²¹¹

Wola Piotrowa

Dne 3. března 1981 převzali věřící z rukou ředitele formální povolení stavby Domu modlitby ve Woli Piotrowej a 30. července 1982 se začalo stavět. Zajímavostí je, že naplánovali tolik stavebního materiálu, kolik opravdu přesně potřebovali.²¹² Nejdříve se však na místě plánované stavby společně pomodlili. Objekt budovali společně přes 25 měsíců a vše financovali ze svých peněz. Dům byl oficiálně otevřen 9. 9. 1984. Projekt sborového domu byl inspirován Domem modlitby v Suché v Československu.²¹³ V Domě modlitby nebyly žádné ornamenty, obrazy nebo jiné ozdoby. V největší místnosti byly pouze lavice, stůl a na něm Bible. V současné době je to stejné.

²⁰⁹ JABLONOWSKI, H., Wspólnota zielonościwkowców, in *Ekspres reporterów*, r. 1984.

²¹⁰ Działalność sakralna, nepublikované materiály Ondřeje Byrta.

²¹¹ JABLONOWSKI, H., Wspólnota zielonościwkowców, in *Ekspres reporterów*, r. 1984.

²¹² Tamtéž.

²¹³ Tamtéž.

Díky registraci se změnilo i vedení sboru v Woli Piotrowej. Prvním vedoucím byl Ondřej Byrt, poté Jan Folwarczny. V současné době, po novelizaci statutu, stojí v čele sboru pastor, kterým nyní je Czesław Wigłasz.²¹⁴

Puławy

Zde se lidé nejdříve scházeli v domě Jana Bocka, který pro tento účel připravil speciální místnost. Začali se v ní scházet 4. listopadu 1973 a vytrvali až do okamžiku, kdy byl postaven nový sborový dům.

V roce 1986 Jiří Šliwka daroval pozemek pro tento dům a se stavbou se začalo v roce 1987, výstavba trvala dva roky. Slavnostní předání stavby k užívání se konalo 13. května 1989, byli na něm přítomni i vysocí krajští hodnostáři, 15. května se pak uskutečnila bohoslužba již bez těchto úředních osob.

Jelikož byly pořádány různé církevní akce většího rozsahu, ukázalo se časem, že místní jídelna již nestačí. Proto byla přistavěna k Domu modlitby nová jídelna s kuchyní, která byla zprovozněna 18. července 2003.²¹⁵

Wisłoczek

Společné bohoslužby zahájili obyvatelé 1. listopadu 1969, které se stejně jak v ostatních vesnicích konaly v různých domech a rodinách.

Stavbu Domu modlitby zahájili až v roce 1992 a za dva roky byla budova hotová. Otevření kaple se uskutečnilo 28. května 1994 za účasti hostů z Česka, Slovenska, Německa, Švédska i Ukrajiny.²¹⁶

4.2.1 Stoupenčí učení W. M. Branhama

Hned na začátku musím upozornit, že informace o rozchodu letničních kvůli učení W. Branhama se velmi těžce shánělo. Od osadníků mám k tomuto tématu pouze ústní informace a i přes to, že jich není mnoho, se pokusím tuto událost popsat.

O historii poselství W. Branhama mi napsal bratr Vít z Hradce Králové ze Svobodné lidové misie. „*K nám do Československé republiky proniklo poselství W. Branhama začátkem*

²¹⁴ Tamtéž.

²¹⁵ BYRT, A., *Działalność sakralna*, nepublikované materiály.

²¹⁶ Tamtéž.

roku 1970. Tehdy to bylo z části přímo z Ameriky – různými cestami od lidí, kteří navštívili naši republiku a z části ze západního Německa od misionáře Ewalda Franka. Tato poselství bylo zapotřebí přeložit. Překladatelů bylo ze začátku víc. Jednotlivá kázání W. Branhama byla překládána z angličtiny do češtiny a také z němčiny do češtiny a sami jsme je rozmnožovali na psacích strojích a rozdávali, kdo o ně měl zájem. Někteří z nás byli čas od času pronásledováni tajnou policií byli jsme vyslýcháni a někteří i uvězněni. Misionář E. Frank v době minulého režimu navštívil naši republiku, i když to pro něho bylo velké riziko.²¹⁷ Ewald Frank také při svých návštěvách navštívil Slezsko.²¹⁸

„Během sedmdesátých a osmdesátých let jsme postupně dostávali literaturu z Krefeldu od E. Franka. Po sametové revoluci jsme v roce 1990 zažádali o registraci Svobodné lidové misie, u ministerstva vnitra, hlavně z důvodu možnosti legálního šíření kázání W. Branhama a misionáře E. Franka.“²¹⁹

Na Slezsko pronikl Branhamův ohlas již v padesátých letech 20. století a ovlivnil sbory letničních křesťanů na severní Moravě a ve Slezsku.²²⁰ V tomto období nemělo letniční hnutí dostatečně propracovanou teologii, a také se potýkalo s nedostatkem kazatelů. Toho využilo právě učení W. Branhama a již v době odchodu prvních rodin na Bieszczady pronikalo na území Slezska.²²¹

Z Československa však všichni odcházeli jako letniční. Nové učení se však záhy dostalo i tam, a to díky brožurkám a materiálům, které posílali příbuzní z Československa.²²²

Na otázku, proč přijal nové učení, Karel Kupka odpověděl: „Pravidelně jsem četl Bibli a na mnohé otázky, které mě při četbě napadaly, mi nikdo neuměl odpovědět. Až když jsem začal číst brožurky od Branhama, mi bylo najednou vše jasné. Proto jsem tomu uvěřil.“²²³

Hned za dva roky po usazení se prvních rodin se začaly projevovat problémy mezi oběma skupinami. Nejdříve se scházeli všichni společně, rozpory ale byly čím dál větší. Během letničních shromáždění bylo zvykem, že se každý mohl postavit a promluvit k ostatním. Nebránili ani těm, kteří takto šířili myšlenky Branhama, avšak museli na to reagovat a docházelo k problémům. Problémy neřešili násilím ani hádkami, v klidu se rozešli.

²¹⁷ Vyjádření bratra Víta, které mi zaslal emailem, dne 25. 3. 2007.

²¹⁸ Osobní rozhovor s Jiřím Wisečką, ze dne 15. 8. 2006.

²¹⁹ Vyjádření bratra Víta, které mi zaslal emailem, dne 25. 3. 2007.

²²⁰ VOJTÍŠEK, Z., *Encyklopedie náboženských směrů v České republice*, ... str. 109 – 111.

²²¹ Osobní rozhovor s Rudolfem Bubíkem, ze dne 12. 2. 2007.

²²² Osobní rozhovor s Karlem Kupkou, ze dne 13. 8. 2006.

²²³ Osobní rozhovor s Karlem Kupkou, ze dne 13. 8. 2006.

I přesto, že nikdo nikoho nevyháněl se shromáždění, došlo k odloučení. Dne 28. ledna 1973 se část skupiny odloučila a začala se scházet u Petra Śniegónie.²²⁴

Jiří Wiselka, který patří k letniční skupině, k rozdělení řekl: „*Rozdělení byla ta nejsmutnější věc, která se zde mezi námi přihodila. Odcházeli jsme jako jedna rodina a na začátku bylo všechno v pořádku. Záhy se začala vytvářet mezi námi bariéra, přesto že jsme se společně scházeli na bohoslužbách. Nikdo nikoho nevyháněl. Až jednoho dne příznivci učení Branhama nepřišli na naše shromáždění. K rozdělení došlo na začátku sedmdesátých let.*“²²⁵

Co vlastně učí William Branham? Jeho učení má sice základ v pentekostalismu¹, v některých bodech ho ovšem překračuje. Odmítání křesťanského učení o Boží Trojici ve prospěch víry v Boží jednotu není mezi pentekostalisty zcela neobvyklé. Rovněž učení o tom, že nemoci jsou způsobeny démony, je možno nalézt i u jiných pentekostálních učitelů. Tyto démony pak Branham z nemocných při masových shromážděních vyháněl, když tyto neznámé nemocné předtím překvapil znalostí dějů z jejich života. Mnohem méně přijatelné je pro pentekostalisty Branhamovo učení o oplodnění první ženy Evy hadem, kvůli němuž má celé lidstvo satanovu přirozenost.

Již roku 1933 měl Branham vidění o roku 1977 jako roku světové katastrofy, druhého příchodu Ježíše Nazaretského a začátku tisíciletého království míru a hojnosti. V šedesátých letech došel k přesvědčení, že světovým katastrofám bude předcházet sjednocení všech křesťanských církví v rámci Světové rady církví, kterou považoval za satanskou organizaci. Při této příležitosti vyzýval k opuštění těchto falešných církví a k připojení k jím vedenému společenství. Považoval se za posla sedmého, posledního věku církve a zároveň za anděla, o němž hovoří novozákonní kniha Zjevení.²²⁶

První a hlavní osobou, která přestoupila na novou víru, byl Karel Kupka s rodinou. Jelikož Karel Kupka žije ve Woli Piotrowej, toto učení se více rozšířilo právě v této vesnici. Část rodiny pana Kupky žije ve Wisłoczku, což je další vesnice se zastoupením branhamistů. V Puławach však zůstali pouze letniční. Toto rozdělení je patrné v těchto dvou vesnicích dodnes.

²²⁴ *Zarys historyczny osadników w Woli Piotrowej*, nepublikované materiály.

²²⁵ Osobní rozhovor s Jiřím Wiselką, ze dne 15. 8. 2006.

²²⁶ VOJTÍŠEK, Z., *Encyklopedie náboženských směrů v České republice*, ... str. 109 – 111.

5. SOUČASNÁ SITUACE KOMUNITY

Tato kapitola je hodně sugestivní. Informace pro ní jsem totiž načerpala hlavně díky vlastnímu pozorování během osobní návštěvy tohoto regionu. Na Bieszczadech jsem prožila několik dní v srpnu 2006. Většinu času z mého týdenního pobytu jsem prožila v Woli Piotrowej, v níž jsem také bydlela. Navštívila jsem však i další dvě vesnice.

Ve všech třech vesnicích žijí dodnes lidé z Těšínského Slezska s rodinami. V domech, které si kdysi postavili, bydlí i nyní.

Jak se na vystěhování svých otců dívá „druhá generace“, tedy ti, kteří se v Bieszczadech již narodili? Při osobním kontaktu s emigranty a jejich rodinami jsem zjistila, že potomci osadníků považují za zcela normální, že žijí na Bieszczadech. Mnohdy ani neznají přesnou historii emigrace a nepozastavují se nad tím, proč jsou právě na Bieszczadech a ne ve Slezsku. S tohoto důvodu ani nevyčítají rodičům, že odešli.

V posledních letech je ale velkým problémem nezaměstnanost. Zaměstnání lze nalézt jen stěží. Mladí lidé se často kvůli tomu stěhují do větších měst, jako např. Sanok nebo Krosno, nebo odejdou za prací do jiného státu. Při osobní návštěvě jsem se velmi často setkala s tím, že alespoň jeden rodinný příslušník pracuje v Německu nebo Anglii. Mnozí, zejména dívky, odešly za partnerem také zpět do Čech. Setkala jsem se dokonce s rodinou, jejíž dcera se provdala a přestěhovala do stejné vesnice, ze které se v roce 1970 vystěhovala její matka.

Za dob, kdy bylo práce dostatek, se většinou všichni snažili držet při rodičích a pomáhat jim, v současné době si však každý musí hledat obživu a tyto dvě věci, práci a bydlení s rodiči, nelze v současnosti dost dobře sloučit. Ve vesnicích jsou však ještě prosperující hospodářství.

„Kdysi založená hospodářství existují dodnes.“ – říká Jiří Wiselka – „Někteří již dosáhli důchodového věku a převedli hospodářství na někoho z mladé generace.“²²⁷

Ondřej Byrt nebo Jiří Wiselka²²⁸ doplňují, že problém je v tom, že nelze rozdělovat půdu mezi potomky. Na malém pozemku není šance normálně přežít. Proto hospodářství dědí jeden potomek a ostatní si musí nalézt jinou práci.

Co se týče společné výstavby domů, jak to dělali emigrante na začátku, je dnes situace jiná. Karel Kupka to popisuje slovy: *„Dnes již nestavíme společně, jako kdysi. Každý si musí poradit sám i s finančními prostředky. Když chci něco udělat, musím si někoho nebo firmu*

²²⁷ GAJDZICA, K., *Nasi w Bieszczadach*, ...str. 186.

²²⁸ Tamtéž.

*najmout a zaplatit mu. V posledních letech se už ani moc nestaví nové domy. Co se však nezměnilo od začátku, je dobrota a laskavost mezi lidmi. Ani v současnosti se ve vesnicích nekrade, neholduje alkoholu a cigaretám, nikdo nedělá nic špatného a když je třeba někomu pomoci, tak pomůžeme.*²²⁹Mohli jsme se sami osobně přesvědčit, že nejenom auta zůstávají přes noc při neoplocených domech nezamčená, nezamýkají se ani domy, při hledání někoho z nich jsme mohli projít celým domem a až pak nám sousedé řekli, že majitelé odjeli pryč. Důvěra mezi obyvateli vesnice je příkladná.

Ve vesnicích dodnes žijí lidé, kteří se hrdě hlásí k odkazu Rozhodných křesťanů a k Těšínskému Slezsku. Jelikož v minulosti se tito lidé stali terčem mnoha článků a návštěv, zejména ti starší obyvatelé, se již k tématu osídlení a s ním spojené historie již nechtějí vracet. I když to jsou pouze výjimky, měla jsem možnost setkat se i s takovými lidmi.

Náboženské skupiny, ve kterých se sdružovali obyvatelé po osídlení, přetrvávají dodnes. Většina z emigrantů a jejich potomků je v Evangelikálním letničním společenství a schází se v Domech Modlitby. Bohoslužebná shromáždění se konají dvakrát týdně, ve čtvrtek odpoledne a v nedělní dopoledne. Na nedělní bohoslužbu se schází všichni věřící z dané vesnice. Během týdne se většinou schází pouze muži nebo starší osoby, zatímco mnozí pracují nebo studenti přebývají na internátech.

Důležitou součástí dnešního Evangelikálního letničního společenství tvoří pěvecký soubor, jehož originální název zní Chrześcijański Chór z Bieszczad. Členy sboru jsou výhradně členové Evangelikálního společenství ze sborů v Woli Piotrowej, Wisłoczku, Puław a Sanoka. Sbor nedávno vydal své první CD. Každý zpěvák je členem sboru v jednotlivých vesnicích a když je třeba upořádat větší akci, realizují ji společně. Těch akcí ale není mnoho, nejčastěji to bývá do bratrského letničního sboru ve Wiśle.

Druhou skupinou, která přetrvala na tomto území do současnosti, je skupina následovníků víry a učení W. Branhama. Ti o sobě tvrdí, že patří do Poselstwa. Tito věřící se setkávají v modlitebnách v Woli Piotrowej a Wisłoczku.

Všichni byli původně stejného vyznání, nyní bydlí ve stejných vesnicích, proto musí spolu vycházet. Bez problému komunikují však pouze jako hospodáři a zemědělci. Jinak spolu, zvláště na církevní rovní, příliš nekomunikují.

I když obě skupiny odmítají násilí, alkohol a cigarety, existuje mezi nimi řada rozdílů, které jsou často patrné v každodenním životě. Mnohé uvádím v následujících řádcích.

²²⁹ Osobní rozhovor s Karlem Kupkou, ze dne 13. 8. 2006.

Nepodařilo se mi však k těmto otázkám získat odborný postoj členů obou skupin, proto je to pouze můj názor a výsledky mého pozorování.

Důležitou příčinou odcizení, kromě znaků zmíněných již v předchozím textu, je také odlišný pohled na emigraci. Členové Evangelikálního letničního společenství jsou přesvědčení o pravosti proroctví Josefa Konderly a o správnosti rozhodnutí odejít. Přívrženci W. Branhama tvrdí, že proroctví sice bylo, ale nemělo být interpretováno jako výzva k odchodu ze země. Mělo se jednat pouze o odchod z církevních institucí a následování Ježíše, jak Branham píše ve své literatuře, bylo třeba vyjít z „denominací“. I přes to, že žádná ze skupin nelituje odchodu z Těšínska, při rozhovorech s členy Poselstwa jsem občas vycítila trochu lítosti ze špatného pochopení proroctví.

Další zajímavou věcí, je skutečnost, že následovníci W. Branhama o sobě tvrdí, že se nesnaží nikoho evangelizovat ani přesvědčit. Z vlastní zkušenosti však mohu říci, že opak je pravdou. Velmi často jsem se při své návštěvě Bieszczad setkala i věřícími této skupiny a skoro po každé se mě snažili přesvědčit, že pouze Poselstwo (tak nazývali učení W. Branhama) je to pravé. S tímto přístupem jsem se u členů letniční skupiny nesetkala.

Všimla jsem si také rozdílů ve „výzdobě“ domů. Zatím co letniční křesťané mají ve svých příbytcích často obrázky s biblickými verši nebo kříž u členů Poselstwa je většinou vidět obrázky W. Branhama.

Nesmím ani opomenout změnu v úpravě, či konzumaci potravin, hlavně masa. Letniční připravují a jedí maso stejné jako ostatní. W. Branham však učí své následovníky, aby konzumovali pouze určité druhy masa a žádnou krev. Proto např. ve Woli Piotrowej mají tito věřící vlastního řezníka, který jim připravuje speciální maso, salám nebo např. jelita.

Rozdělení je patrné i na ulici. Ženy či dívky, které patří do Branhamovy církve, nosí totiž pouze sukně a naopak „letniční“ ženy neodmítnou kalhoty. Proto když jdou po ulici obě, hned poznáte, ke které skupině patří. Zjevným znakem je i to, že jedny přesně dodržují Bibli a vlasy si nestříhají, nosí je dlouhé a nejčastěji spletené do copu, letniční v tom problém nemají a zkracování vlasů není překážkou.

Čas, který jsem prožila na Bieszczadech, byl spojen s určitým nedorozuměním, ať už ze strany mé, tak obyvatel. V době mé návštěvy jsem totiž bydlela v rodině příznivců W. M. Branhama ve Woli Piotrowej. Proto si „letniční“ obyvatelé vesnice mysleli, že k této skupině patřím také a měli obavy se mnou hovořit. Až když jsem jim vysvětlila, že opravdu nepatřím k „branhamistům“, začali se mnou otevřeněji komunikovat.

Dalším tématem, které je pro vesnice v Bieszczadech velmi aktuální je zemědělství.

Zemědělci si brzy uvědomili, že s malým počtem krav jsou ve velké nevýhodě na trhu, proto většinou pronajali svá pole jiným spoluosadníkům, kteří pak vlastnili např. 30 a více kusů dobytka. Pronajimatelé se sami začali věnovat místo zemědělství jiné práci. Karel Kupka z Woli Piotrowej toto potvrdil slovy: „*Ted' to s hospodařením vypadá následovně. V naší vesnici je 5 nebo 6 hospodářů, kteří vlastní až 30 krav. Oni skupují pole, berou si na to půjčky a hospodaří ve velkém.*“²³⁰ Ostatní z emigrantů vsadili na turistický ruch, proto vznikly nové supermoderní lyžařské vleky, půjčovny lyží a sněžných skútrů, v mnohých domech byly vytvořeny nové ubytovací prostory, tyto ubytovací možnosti výstižně shrnuli pod název „agroturistika“. Stále více lidí využívá nově vzniklé turistické a cyklistické stezky. Všude je evidentní velká snaha jít s dobou, modernizují se hospodářství a domy, kupuje se nová zemědělská technika.

Ve Wisłoczku je i nadále Zemědělské družstvo, které zaměstnává třetinu obyvatel této vesnice. Jejím vedoucím je i nadále Jan Zalisz. Ročně toto družstvo prodá až 8 tisíc litrů v mlékárnách velmi žádaného kvalitního mléka²³¹.

Závěrem této kapitoly se chci zmínit o obyvatelích ve vesnicích, přesněji zda jsou všichni z Těšínského Slezska, nebo zda se do vesnic přistěhovali již i obyvatelé jiných vyznání a z okolních vesnic.

Ve Woli Piotrowej postavila Lesní zpráva z Leska v letech 1985 – 1986 dva domy pro pracovníky v lese. Bydleli zde lidé „zvenčí“. Postupem času bylo možno tyto domy odkoupit, byty koupily dvě rodiny ze Slezska a jedna rodina z okresu. Další rodina „cizích“ osob bydlí hned na začátku této vesnice.

Co se týče Puław, je zde v současné době hotel, který byl přestavěn z původní ubytovny pro lesní pracovníky a ve značně zchátralém stavu ji převzal a zrekonstruoval úřad z Rymanowa. Hotel je nyní využíván k rekreačním účelům. Lesní dělníci nepředstavovali pro emigranty žádný problém, oboustranně spolu dobře vycházeli.

Ve Wisłoczku jsou také skoro všichni původem ze Slezska. Akorát zde již před příchodem emigrantů žila jedna rodina, která se však časem asimilovala. Pouze jeden z prvotních domků byl prodán a je využíván jako chata rodinou z Krakowa. Jinak zde také žijí pouze lidé z Těšínského Slezska.²³²

²³⁰ Osobní rozhovor s Karlem Kupkou, ze dne 13. 8. 2006.

²³¹ Osobní rozhovor s Janem Zaliszem, ze dne 14. 8. 2006.

²³² Nepublikovaný materiál Ondřeje Byrta.

Emigranti sebou přinesli různé zvyky ze svého rodného kraje, např. slezskou kuchyni, pečení různých koláčů, dortů a dalších specialit. Mnoho obyvatel i z okolních obcí si objednává přímo na Bieszczadech různé zákusky nebo koláče. Perličkou je, že se náhodou vzorek zákusků dostal v roce 2005 i do Berlína na slavnostní recepci manželek velvyslanců, pořádanou manželkou polského velvyslance.²³³

Zajímavostí je, že ve všech vesnicích se dosud nekrade a lidé nechávají často otevřené domy, nebo auta. Příhodilo se mi, že při hledání jednoho staršího pána, jsem vešla do jeho domu aniž by byl někdo doma. V žádné vesnici není hospoda a alkohol se akorát prodává v obchodě ve Woli Piotrowej.

²³³ Nепublikované materiály O. Byrta.

ZÁVĚR

V práci jsem chtěla přiblížit osudy lidí, která byli schopni zanechat materiální zázemí a odejít na nehostinné místo, kde museli začít od začátku. Mým cílem nebylo nikoho zesměšnit nebo příliš idealizovat. Snažila jsem se vylíčit situace, které byly pro tuto skupinu stěžejní a podat komplexní obraz.

Skupina mě zaujala i tím, že přes všechny problémy a komplikace, které museli díky odchodu snášet, nikdo z nich se nevrátil zpět. I přes to, že se ne všichni navzájem znali, vytvořili na Bieszczadech solidární skupinu a plně mezi sebou spolupracovali. I když po příchodu na nové území, do zcela neznámého prostředí, se učili vše z knih, byli pro okolí vzorem a příkladem. Pomohli svým chováním pozvednout úroveň obyvatel okolních vesnic, kteří se od nich mnoho učili.

Při své osobní návštěvě jsem se ptala mnoha emigrantů, kteří již dnes často dosahují pokročilého věku, zda svého rozhodnutí někdy nelitovali. Všichni mi shodně odpověděli, že přes všechny těžké prožitky nikdy nelitovali svého odchodu. „*Kdyby naše vyjití nebylo Boží vůlí, neporadili bychom si v tak těžkých podmínkách. Je to Boží milost, že jsme zde mohli prožít tolik let.*“ říkají shodně všichni.

Co jim však dávalo takovou sílu k přežití? Dle mého názoru to byla víra, která dokáže mnohdy způsobit pozoruhodné a lidským rozumem nepochopitelné věci. Proto nijak neodsuzují emigranty, ba naopak. Obdivuji je za vše, čeho byli schopni dosáhnout, ale také za jejich odvahu vydat se do neznáma.

Biskup Apoštolské církve, o jejímž vzniku se zmiňuji ve 2. kapitole, Rudolf Bubík, se vyjádřil k tomuto tématu následovně: „*Jsem přesvědčen o tom, že to byla Boží vůle a to díky třem momentům. Za prvé, byl to samotný moment přestěhování se na Bieszczady, kde emigranty přišly přivítat dvě ženy.*²³⁴ *I v Bibli máme napsáno, že proroctví máme sledovat. Druhým momentem byla situace v Československu. Neexistovalo, aby se odsud někdo vystěhoval. Zajímavé však je, že všichni emigranti, kteří se chtěli vystěhovat, tak učinili ve velice krátkém časovém období. Posledním důkazem Božího záměru je možnost výhodných půjček, které emigranti na Bieszczadech obdrželi*“²³⁵ O skutečnostech, které zmiňuje biskup Bubík, pojednávám v předchozích kapitolách. V době psaní této práce byl již zvolen nový biskup Apoštolské církve. Jeho stanovisko k emigraci se mi však nepodařilo získat.

²³⁴ Podrobněji o této příhodě popisuji ve 3. kapitole.

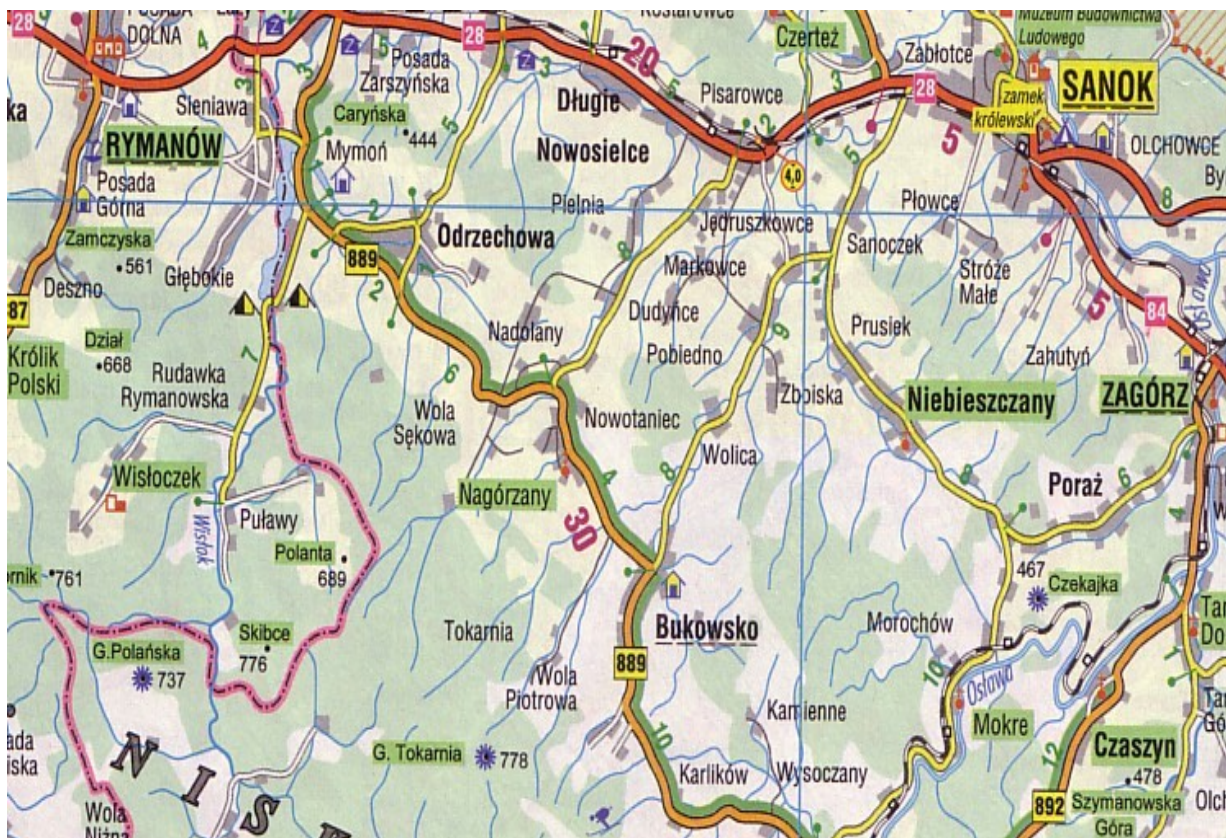
²³⁵ Osobní rozhovor s Rudolfem Bubíkem, ze dne 12. 2. 2007.

Uvádím proto stanovisko vedoucího Misijní školy v Kolíně, pana Milana Bubana. I když je také členem Apoštolské církve, má zcela odlišný názor na celou situaci. Jeho názor zní: *„Ta skupina odešla na základě proroctví, které v našich kruzích bylo a je zpochybňováno. To proroctví není reprezentačním vzorkem letniční teologie.“*²³⁶

I přes různost názorů, které se vyskytují ohledně odchodu skupiny do Bieszczad, emigrante jsou na novém území spokojeni. Neohlížejí se na názory jiných a snaží se žít hlavně dle slov Písma a chovat se tak, aby byli příkladem pro okolí.

²³⁶ Vyjádření Milana Bubana, které mi zaslal emailem dne 16. 8. 2006.

PŘÍLOHY

Mapa, na které se nachází všechny tři vesnice založené osadníky z Těšínského Slezska. Nedaleko Bukowska se nachází Wola Piotrowa, napravo od ní pak zbylé dvě vesnice.

Jeden z prvních baráčků.

Jeden z původních baráčků stojí dodnes ve Woli Piotrowej.

Stavba prvních domů.

Stěhování osadníků do Bieszczad.

Na počátku mnozí bydleli ve stanech.

Již zmodernizovaný dům ve Woli Piotrowej.

Dům modlitby ve Woli Piotrowej.

Dům modlitby w Puławach.

Statistika: Wola Piotrowa, do roku 2005.

Počet obyvatel v roce 2005	-325
Počet členů letničního sboru	-111
Počet dětí mladší 18 let	- 50

První svatba 15. 11.1969 - Janina Byrt i Jan Poloczek

Poslední svatba 28. 08.2005 - Marta Poloczek i Piotr Kowalski

Množství svateb od osídlení $42 + 3 = 45$ 1,1 svatba / rok

První novorozenec Karel Gabryś 1968

Poslední novorozenec Daniel Pyszko 2006

Množství narozených dětí do roku 2005:

- ve sboru:	94	2,35 / rok
- ve vesnici	81	2.02 / rok
- celkem	175	4,38 / rok

První úmrtí 15.02.1969 Jan Kobielus

Poslední úmrtí 03. 02. 2005 Ludwik Borkowski

Množství úmrtí celkem do roku 2005: 60 1.5/ rok

POUŽITÁ LITERATURA

a) Prameny:

Osobní rozhovory:

Osobní rozhovor s kazatelem Církve bratrské, Tadeášem Firlou, Český Těšín, dne 26. 4. 2005.

Osobní rozhovor s Ondřejem Byrtem, Wola Piotrowa, dne 16. 8. 2006.

Osobní rozhovor s Karlem Kupkou, Wola Piotrowa, dne 13. 8. 2006.

Osobní rozhovor s Janem Zaliszem, Wisłoczek, dne 14. 8. 2006.

Osobní rozhovor s Jiřím Wiselką, Wola Piotrowa, dne 15. 8. 2006.

Osobní rozhovor s Rudolfem Bubíkem, Albrechtice u Českého Těšína, dne 12. 2. 2007.

Písemné:

Autor neuveden, *Zarys historyczny osadników w Woli Piotrowei*, nepublikovaný materiál.

BRÓZDA, J., *Krótki zarys przebiegu emigracji i osiedlenia*, písemný záznam – strojopis, rok není uveden.

BYRT, O., *Bieszczady*, sepsaná výpověď dne 2. 3. 2006.

BYRT, O., *Eksodus*, nepublikovaný materiál.

BYRT, O., *Osadnictwo w Woli Piotrowej*, nepublikovaný materiál.

BYRT, O., *Rozwój wioski*, nepublikovaný materiál.

BYRT, O., *Działalność sakralna*, nepublikovaný materiál.

WISELKA O., Písemný záznam, strojopis, sepsaný před rokem 1980.

WISELKA O., Osadnictwo w Bieszczadach, písemný materiál - strojopis, sepsaný před rokem 1980.

b) Sekundární literatura:

BARTON, P., F., *Im Zeichen der Toleranz*, Institut für protestantische Kirchengeschichte, Wien 1981.

BIBLE, Český ekumenický překlad, Česká biblická společnost, 1985.

BUBÍK, R., *Historie letničního hnutí I. Autentické dokumenty*, Křesťanský život, Albrechtice 2005.

BUBÍK, R., *Historie letničního hnutí III. Autentické dokumenty*, Křesťanský život, Albrechtice 2006. ISBN 80-7112-112-6.

BUBÍK, R., *Historie letničního hnutí IV. Co jsem viděl*, Křesťanský život, Albrechtice 2006. ISBN 80-7112-110-X.

FILIPI, P., *Křesťanstvo*, Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno 2001. ISBN 80-85959-80-1.

FRANK, G., *Toleranční patent císaře Josefa II*, vydáno ve Vídni 1881 (nákladem c. k. evang. Vrchní církevní rady), Č. CDK 0108.

HOCKEN, P., *Strategie ducha? Výzva obnovných hnutí pro tradiční církve*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní vydrž 1998, ISBN 80 – 7192 – 370 – 2.

Kalendarz Śląski 2004, ZG PZKO, Český Těšín 2003. ISBN 80-239-1845-1.

KACZMARCZYK, St., *Probuzenecká hnutí na Těšínském Slezsku*, ročníková práce na

Bohoslovecké fakultě v Bratislavě 1959.

KAFKA, D., *Vývoj letničního hnutí v Praze a Těšínku*, Diplomová práce. Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, Ústí nad Labem 2000.

KANÁK, M., *Křesťanské církve, denominace a sekty*, vydáno v roce 1958.

Kol., *Mezi dvěma transformacemi Československo a Polsko v letech 1947(1948) - 1989*, Stálá společná česko-polská komise humanitních věd, Praha 2001. ISBN: 80-7308-015-X.

Kol., *Nástin dějin Těšínska*, Advertis, Ostrava 1992.

LOESCHE, G., *Von der Duldung zur Gleichberechtigung*, Julius Klinkhardt, Leipzig 1911.

MICHEJDA, K., *Dzieje kościoła ewangelickiego w Księstwie Cieszyńskim*, Nakładem Towarzystwa ewangel. w Cieszynie, 1909.

NOSKOVÁ, H. a kol., sborník *K problémům menšin v Československu v letech 1945 - 1989*, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, Praha 2005. ISBN: 80-7285-058-X.

PASEK, Z., *Związek stanowczych chrześcijan*, Uniwersytet Jagielloński. Instytut Religioznawstwa, Kraków 1993.

PROKOP, O., *Dějiny evangelické církve a. v. ve Slezsku*, diplomová práce, Evangelická teologická fakulta UK, Praha 2003.

Jubilejní sborník Církve bratrské, *Sto let ve službě evangelia 1880-1980*, Rada církve bratrské, Praha 1981.

ŠTĚŘÍKOVÁ, E., *Pozvání do Slezska*, Kalich, Praha 2001, ISBN 80-7017-553-2.

Články z novin:

Młody rolnik, týdeník, 16. – 30. 12. 1984.

Gospodarski chów zwierząt, Miesięcznik Spółdzielności Mleczarskiej, č. 8 z r. 1974.

Gromada rolnik Polski, č. 132 ze 4. XI. 1973.

Ekspres reporterów, r. 1984.

Podkarpacie, týdeník poské sjednocené komunistické strany vydaný 14. 2. 1985.

Profile, č. 12 z r. 1978.

Přítel 6/2006, Časopis SCEAV, Český Těšín 2006. ISSN 1214-1321.

c) Encyklopedie:

Encyklopedie Diderot, Všeobecná encyklopedie ve čtyřech svazcích, svazek 1., Nakladatelský dům OP, Praha 1996. ISBN 80-85841-31-2.

Encyklopedie Diderot, Všeobecná encyklopedie ve čtyřech svazcích, svazek 4., Nakladatelský dům OP, Praha 1998. ISBN 80-85841-37-1.

Komenského slovník naučný, svazek 4, Nakladatelství a vydavatelství Komenského slovníku naučného, Praha 1937.

Ottův slovník naučný, 25. díl, J. Otto, Praha 1906.

Všeobecná encyklopedie *Universum*, svazek 9, Odeon, Praha 2001. ISBN 80-207-1071-X.

VOJTÍŠEK, Z., *Encyklopedie náboženských směrů v České republice*, Portál, s. r. o., Praha 2004. ISBN 80-7178-798-1.

d) Elektronické dokumenty:

Autor neuveden, *Informace o Wisloczku* [online], datum neuvedeno [stáhnuto 5. 5. 2005], Informace o místu Jaślisky, dostupné na: <http://www.jasliska.pl/wisloczek.html>.

Autor neuveden, *Informace o Woli Piotrowej* [online], datum neuvedeno [stáhnuto dne 5. 5. 2005], Neoficiální Web Woli Piotrowej, dostupný na: <http://wolapiotrowa.chsi.pl/index.php/pages/p/10/Informacje%20ogólne>.

BUBÍK, R., *40 let základů církve* [online], 16. 6. 2004 [stáhnuto 2. 11. 2006], Web Apoštolské církve, dostupný na: <http://www.apostolskacirkev.cz/view.php?cisloclanku=2004061601>.

BUBÍK, R., *Bieszczady* [online], 23. 6. 2004 [stáhnuto 5. 11. 2006], Web Apoštolské církve, dostupný na: <http://www.apostolskacirkev.cz/view.php?cisloclanku=2004062301>.

SPRATEK, D., *Historie Slezské církve evangelické a.v.* [online], datum neuvedeno [stáhnuto 10.3. 2005], Web Slezské církve evangelické a.v., dostupný na: <http://www.sceav.cz>.

SPRATEK, D., *Vznik Křesťanského společenství – impulzy, důvody, události, význam* Referát na konferenci „Evropa Ducha – pietistická hnutí v církvi a ve společnosti ve XX. a XXI. století“ [online], Cieszyn 2005 [stáhnuto 2. 11. 2006], dostupný na: http://www.ks-sch.cz/download/vznik_kssch.pdf.

Summary

Duchovní a sociální vývoj emigrantů do Bieszczad.

Spiritual and social development of emigrants to the Bieszczady.

Natálie Bialoňová

The emigration, in my opinion, does not involve only previous centuries, but it is an up-to-date subject even nowadays. There are still people who are able to emigrate, to give up their material certainties and still fully rely upon God. Since the time of the emigration their faith has not changed much. They still trust God in everything and we can see in their development that it pays off.

I describe in my diploma the case the emigration by virtue of the religion in the 20th century. Group of believers left from Těšínský Silesia in Czechoslovakia to the grounds of Bieszczady in Poland. First emigration started in 1966, when people with Polish nationality were moving on new grounds. The emigration was permitted to people with Czech nationality after Prague's spring in 1968. Everyone was member of Pentecostal group (Christianity church), which had not been enrolled by the government in that time.

The emigrants, even they have spent a few decades in Poland, they still keep their habits. They often use Těšínský dialect while they speak and cook traditional meals of Silesia at their homes in Poland. The emigrants are accepted the way as they are by Polish community and relations between surrounded villages are good.

The settlers in villages live just like in a Christian settlements, where it is quite common that the inhabitants go to Mass or to other gatherings. However, they had to put up not only with the division inside the group, but also with the majority catholic society. The latter does not menace them immediately, but they are affected by bank holidays for example, which often have catholic hidden meaning. They managed to face up to this problem too in their own way. During the holiday they try not to work but they do not celebrate the feast.

